

Міністерство освіти і науки України

Луцький національний технічний університет

(повне найменування закладу вищої освіти)

Факультет бізнесу та права

(повне найменування факультету)

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

(повне найменування кафедри)

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА СТУПЕНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ «МАГІСТР»**

на тему

**ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ
В УМОВАХ КРИЗОВОЇ ЕКОНОМІКИ
(НА МАТЕРІАЛАХ КП «ЛУЦЬКВОДОКАНАЛ»)**

**STRENGTHENING THE FINANCIAL CONDITION OF THE ECONOMIC
ENTITY IN THE CONDITIONS OF THE CRISIS ECONOMY (BASED ON
MATERIALS OF LUTSKVODOKANAL, MUE)**

спеціальність 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

(шифр і назва спеціальності)

освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»

(назва освітньої програми)

Виконав: здобувач вищої освіти
групи ФБСФРМ-21
Одемчук Анастасія Юріївна

_____
(підпис)

Керівник: к.е.н., доцент
Ніколаєва Анжела Миколаївна

_____
(підпис)

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«11» грудня 2024 р.
Гарант освітньої програми:
к.е.н., доцент Дорош Вікторія Юріївна

_____
(підпис)

Луцьк – 2024 року

ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: бізнесу та права

Кафедра: фінансів, банківської справи та страхування

Ступінь вищої освіти: магістр

Галузь знань: 07 Управління та адміністрування

Спеціальність: 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

Освітня програма: «Фінанси, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ к.е.н., доцент Вікторія ДОРОШ
«11» грудня 2024 р.

З А В Д А Н Н Я ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Одемчук Анастасії Юрївні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи *«Зміцнення фінансового стану суб'єкта господарювання в умовах кризової економіки (на матеріалах КП «Луцькводоканал»)»*

Керівник роботи: к.е.н., доцент Ніколаєва А.М.

затверджені наказом закладу вищої освіти від «30» грудня 2023 р. № 447/01-02.

2. Строк подання здобувачем вищої освіти кваліфікаційної роботи «11» грудня 2024 р.

3. Вихідні дані до роботи _____

Статистичні дані, літературні джерела за темою дослідження, статут підприємства, фінансова звітність підприємства, законодавчі та нормативні акти, що регламентують діяльність підприємств в Україні.

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, що потрібно розробити)

Вступ

Розділ 1

Розділ 2

Розділ 3

Висновки

5. Перелік графічного (ілюстративного) матеріалу

1. Елементи наукової новизни.

2. Загальна характеристика стану діяльності підприємств за КВЕД 37.00.

3. Аналіз основних показників діяльності КП «Луцькводоканал».

4. Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємства.

5. Оцінка фінансової стійкості підприємства.

6. Аналіз рентабельності (збитковості) комунального підприємства.

7. Оцінка показників ділової активності КП «Луцькводоканал».

8. Формулювання гіпотез дослідження.

9. Доведення справедливості гіпотези № 1.

10. Доведення справедливості гіпотези № 2.

11. Доведення справедливості гіпотези № 3.

12. Прогнозування ймовірності банкрутства КП «Луцькводоканал» за різними моделями.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис	
		завдання видав	завдання прийняв
<i>Розділ 1</i>	<i>А. НІКОЛАЄВА</i>		
<i>Розділ 2</i>	<i>А. НІКОЛАЄВА</i>		
<i>Розділ 3</i>	<i>А. НІКОЛАЄВА</i>		
<i>Нормоконтроль</i>	<i>А. НІКОЛАЄВА</i>		
<i>Гарант ОП</i>	<i>В. ДОРОШ</i>		
<i>Коефіцієнт подібності</i>			
<i>Адміністратор системи StrikePlagiarism</i>	<i>Л. ІЦУК</i>		

7. Дата видачі завдання «02» лютого 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	<i>Обґрунтування теми</i>	До 28.12.2023 р.	
2.	<i>Огляд літератури із досліджуваної проблеми</i>	До 03.09.2024 р.	
3.	<i>Розділ 1</i>	До 24.09.2024 р.	
4.	<i>Розділ 2</i>	До 19.10.2024 р.	
5.	<i>Розділ 3</i>	До 08.11.2024 р.	
6.	<i>Висновки</i>	До 12.11.2024 р.	
7.	<i>Формування списку використаних джерел</i>	До 15.11.2024 р.	
8.	<i>Формування додатків</i>	До 18.11.2024 р.	
9.	<i>Оформлення ілюстративного матеріалу</i>	До 20.11.2024 р.	
10.	<i>Нормоконтроль</i>	До 27.11.2024 р.	
11.	<i>Інструментальна перевірка на академічний плагіат</i>	До 04.12.2024 р.	
12.	<i>Представлення кваліфікаційної роботи магістра до захисту. Попередній захист роботи</i>	До 11.12.2024 р.	

Здобувач вищої освіти

_____ (А. ОДЕМЧУК)
(підпис) (прізвище, ініціали)

Керівник кваліфікаційної роботи

_____ (А. НІКОЛАЄВА)
(підпис) (прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Одемчук А. Ю. Зміцнення фінансового стану суб'єкта господарювання в умовах кризової економіки (на матеріалах КП «Луцькводоканал»). Рукопис.

Кваліфікаційна робота магістра ОП «Фінанси, банківська справа та страхування» спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок. Луцький національний технічний університет. Луцьк, 2024.

Кваліфікаційна робота магістра складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У першому розділі досліджено теоретичні аспекти оцінки та управління фінансовим станом суб'єкта господарювання. Аналітичний розділ містить аналіз та оцінку показників фінансового стану КП «Луцькводоканал» і спрямований на доведення справедливості сформульованих гіпотез дослідження, якими є: гіпотеза № 1, яка передбачає, що зростання тарифів на електроенергію для підприємств негативно впливає на рівень рентабельності комунального підприємства і навпаки; гіпотеза № 2, яка передбачає, що зростання боргових зобов'язань по кредитах перед банками призводить до погіршення фінансової стійкості підприємства і навпаки; гіпотеза № 3, яка стверджує, що між здатністю підприємства погашати свої поточні зобов'язання за рахунок наявних поточних активів та оборотністю цих активів існує обернена залежність. Справедливість висунутих гіпотез доведено.

У третьому розділі за допомогою різних моделей здійснено прогнозування банкрутства підприємства та запропоновано шляхи зміцнення його фінансового стану в умовах кризової економіки.

У висновках узагальнено інформацію, відображену в трьох попередніх розділах.

Ключові слова: ділова активність, ліквідність, платоспроможність, рентабельність, фінансова стійкість, фінансовий стан.

ANNOTATION

Odemchuk A. Strengthening the financial condition of the economic entity in the conditions of the crisis economy (based on materials of Lutskvodokanal, MUE). Manuscript.

Master's qualification work of the educational program «Finance, banking and insurance» specialty 072 Finance, Banking, Insurance and Stock Market. Lutsk National Technical University. Lutsk, 2024.

The master's qualification work consists of an introduction, three sections, conclusions, a list of used sources and appendices.

In the first chapter, the theoretical aspects of assessing and managing the financial condition of an economic entity are examined. The analytical section includes the analysis and evaluation of financial indicators of the financial condition of KP "Lutskvodokanal" and is aimed at substantiating the validity of the formulated research hypotheses, which are as follows: Hypothesis No. 1 assumes that an increase in electricity tariffs for enterprises negatively impacts the profitability level of the utility company, and vice versa. Hypothesis No. 2 suggests that the growth of loan obligations to banks leads to a deterioration in the financial stability of the enterprise, and vice versa. Hypothesis No. 3 states that there is an inverse relationship between the company's ability to meet its current liabilities through available current assets and the turnover of these assets. The validity of the proposed hypotheses has been proven.

In the third chapter, various models are employed to forecast the likelihood of the company's bankruptcy, and measures to strengthen its financial condition in a crisis economy are proposed.

The conclusions summarize the information presented in the preceding three chapters.

Keywords: business activity, liquidity, solvency, profitability, financial stability, financial condition.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ТА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ СТАНОМ ПІДПРИЄМСТВА	10
1.1 Теоретичні підходи та проблематика дослідження фінансового стану підприємства	10
1.2 Класифікація детермінантів впливу на фінансовий стан підприємства....	14
1.3 Принципи та підходи до оцінки фінансового стану підприємства	20
РОЗДІЛ 2 ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ КП «ЛУЦЬКВОДОКАНАЛ» НА ОСНОВІ ДОВЕДЕННЯ ГІПОТЕЗ ДОСЛІДЖЕННЯ	24
2.1 Обґрунтування та методика доведення гіпотез дослідження щодо взаємозв'язків між показниками фінансового стану підприємства	24
2.2 Аналіз стану галузі та показників діяльності КП «Луцькводоканал»	27
2.3 Діагностика фінансового стану КП «Луцькводоканал»	32
2.4 Перевірка достовірності гіпотез дослідження.....	41
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ КП «ЛУЦЬКВОДОКАНАЛ» В УМОВАХ КРИЗОВОЇ ЕКОНОМІКИ	46
3.1 Вивчення зарубіжного досвіду підвищення прибутковості та ефективності діяльності водоканалів.....	46
3.2 Прогнозування банкрутства та шляхи зміцнення фінансового стану КП «Луцькводоканал».....	50
ВИСНОВКИ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	59
ДОДАТКИ.....	62

ВСТУП

Актуальність теми. Воєнна агресія РФ проти України створила низку нових економічних та політичних викликів, що призвели до погіршення умов господарювання підприємств. Вітчизняні підприємства, зокрема і комунального сектору, вимушені працювати в умовах значних руйнувань інфраструктури, що потребує значних капіталовкладень, подорожчання енергоресурсів, ускладнення логістики у постачанні необхідних матеріалів та комплектуючих, що призводить до збільшення витрат підприємств, зниження доходів і платоспроможності населення, і як наслідок, зниження оплати за комунальні послуги тощо. Тому досліджена в кваліфікаційній роботі проблематика зміцнення фінансового стану суб'єктів господарювання є актуальною та своєчасною.

Питанням визначення сутності, методології оцінювання показників фінансового стану підприємств та пошуку шляхів його зміцнення в різний час приділялась і приділяється сьогодні належна увага як з боку вітчизняних так і зарубіжних вчених, експертів, практиків. Зокрема це навчальні посібники, підручники, монографії та інші наукові праці таких вітчизняних науковців, як М.Д. Бедринець, Л.П. Довгань [1], І.М. Вахович [2], Я.Б. Дропа [3], І.П. Косарева, М.П. Хохлов [4], М.Р. Лучко, С.М. Жукевич, А.І. Фаріон [5], О.А. Магопець, Н.С. Шалімова, О.М. Черновол [6], А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк [7], С.В. Приймак [8], В.В. Чепка, І.М. Свідерська [9] та інших. Проте, вважаємо, що є необхідність у подальших дослідженнях проблематики зміцнення фінансового стану підприємств комунального сектору, особливо в умовах воєнного стану.

Метою кваліфікаційної роботи магістра є дослідження теоретико-прикладних засад зміцнення фінансового стану комунальних підприємств в умовах кризової економіки.

Для реалізації поставленої мети в кваліфікаційній роботі магістра поставлено наступні завдання:

– дослідити економічну сутність та концептуальні засади оцінки фінансового стану підприємства;

- визначити основні детермінанти, що впливають на зміцнення/погіршення фінансового стану комунальних підприємств в умовах кризової економіки;
- проаналізувати стан діяльності комунальних підприємств, що займаються каналізацією, відведенням й очищенням стічних вод;
- охарактеризувати основні показники діяльності КП «Луцькводоканал» протягом останніх п'яти років;
- обґрунтувати та довести справедливість висунутих гіпотез дослідження щодо наявності взаємозалежності між показниками оцінки фінансового стану на підприємстві (на матеріалах об'єкта дослідження);
- дослідити зарубіжний досвід підвищення прибутковості та ефективності діяльності комунальних підприємств;
- здійснити прогнозування ймовірності настання банкрутства підприємства з використанням різних моделей та визначити шляхи зміцнення його фінансового стану в умовах кризової економіки.

Об'єктом дослідження в роботі виступає комунальне підприємство у Волинській області КП «Луцькводоканал».

Предметом дослідження є система показників, що характеризують фінансовий стан підприємства.

Методи дослідження. Для розв'язання сформульованих у кваліфікаційній роботі завдань використано комплекс взаємодоповнюючих методів дослідження, а саме: методи аналізу та синтезу, методи порівняльного аналізу, методи причинно-наслідкового аналізу, методи структурного аналізу та методи коефіцієнтів тощо.

Теоретичною базою для написання кваліфікаційної роботи магістра стали законодавчо-нормативні акти, що регулюють діяльність підприємств, методики аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств, наукові праці зарубіжних та вітчизняних вчених, дослідження експертів у сфері комунального сектору, зокрема водоканалів. Інформаційною базою для дослідження стала фінансова та інша бухгалтерська звітність КП «Луцькводоканал» за 2019-2023 роки, а також дані Державної служби статистики України.

Наукова новизна полягає в поглибленні теоретичних та прикладних положень щодо управління фінансовим станом суб'єктів господарювання.

Зокрема:

– *уточнено понятійний апарат* щодо дефініції «фінансовий стан підприємства», під яким автор розуміє комплексну, динамічну систему життєздатності підприємства, яка характеризує його фінансову і господарську діяльність за допомогою системи показників, що відображають рівень забезпеченості, оптимальності співвідношення, ефективності розміщення та використання фінансових ресурсів на підприємстві, його здатність фінансувати поточну діяльність та забезпечувати потенціал для розвитку. Таке визначення, на нашу думку, повніше розкриває економічну сутність категорії та орієнтує керівництво підприємства на пошук правильної стратегії і тактики розвитку.

– *дістало подальшого розвитку* класифікація детермінантів впливу на фінансовий стан підприємства, яка передбачає систематизацію чинників мікро-, мезо- та макросередовища.

Практична значимість дослідження полягає в тому, що здійснені в роботі за допомогою різних моделей прогностичні розрахунки ймовірності настання банкрутства комунального підприємства та запропоновані шляхи подолання фінансової кризи дозволять КП «Луцькводоканал» приймати зважені управлінські рішення, спрямовані на покращення фінансового стану підприємства.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ТА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ СТАНОМ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Теоретичні підходи та проблематика дослідження фінансового стану підприємства

В умовах кризової економіки суттєво зростає значення дослідження фінансового стану суб'єктів господарювання та аналітичного обґрунтування заходів щодо підвищення їх прибутковості й забезпечення фінансової стійкості, без яких не можливий не лише економічний ріст, а й просто виживання підприємств. Кризисні явища в економіці, зокрема спричинені і воєнним станом в країні, підвищують увагу серед науковців та експертів до питань забезпечення ефективного розвитку підприємств різних форм власності та господарювання, виявлення ознак, що відрізняють успішно функціонуючі підприємства, від тих, що перебувають на межі банкрутства і потребують фінансової санації, визначення зовнішніх та внутрішніх чинників, що впливають на рівень і динаміку показників фінансового стану, а також виявлення резервів покращення цих показників.

На нашу думку, фінансовий стан – це комплексний показник життєздатності підприємства. Без достатніх фінансових ресурсів компанія не зможе оплачувати рахунки, виконувати грошові зобов'язання перед кредиторами, партнерами, працівниками, залучати та утримувати персонал, інвестувати у власний розвиток. Стійкий фінансовий стан – це свого роду «візитна картка підприємства», яка є ключовим фактором для залучення інвестицій, отримання доступу до кредитних коштів банків, укладання вигідних угод з партнерами тощо. Інвестори прагнуть вкладати кошти в компанії, які демонструють стабільність та потенціал для розвитку. Фінансово стабільні підприємства можуть ефективніше конкурувати на ринку, інвестувати в нові технології, продукти та послуги, здійснювати періодичне оновлення матеріально-технічної бази, виконувати свої соціальні зобов'язання перед працівниками, партнерами та суспільством. З іншого боку,

слабкий фінансовий стан підвищує ризик банкрутства, що може призвести до погіршення репутації компанії, скорочення робочих місць та загалом втрати бізнесу.

Хоча проблематика дослідження фінансового стану підприємства не нова, серед науковців до сих пір відсутній єдиний підхід до визначення даної дефініції, про що вказують різні підходи авторів, висвітлені у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Погляди науковців на трактування сутності «фінансового стану підприємства»

Автори	Трактування	Основа для трактування
1	2	3
М.Д. Бедринець, Л.П. Довгань	«Фінансовий стан підприємства – це сукупність виробничо-господарських факторів, які характеризуються системою показників забезпеченості, стану та ефективності використання фінансових ресурсів» [1, с. 167].	Сукупність виробничо-господарських факторів
Я.Б. Дропа	«Фінансовий стан підприємства розглядають як сукупність показників, що характеризують наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів підприємства» [3, с. 13].	Сукупність показників
Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації	«Фінансовий стан підприємства – сукупність показників, що відображають наявність, розміщення і використання ресурсів підприємства, реальні й потенційні фінансові можливості підприємства» [10].	
І.М. Вахович	«Фінансовий стан підприємства – це система показників його фінансової конкурентоздатності, тобто платоспроможності, кредитоспроможності, виконання зобов'язань перед державою та іншими підприємствами» [2, с. 103].	
С.В. Приймак	«Фінансовий стан підприємства характеризує в сукупності виробничу і фінансову діяльність і відображає наявність, розміщення, використання фінансових ресурсів. Фінансовий стан – це забезпеченість підприємства матеріальними ресурсами та грошовими коштами» [8, с. 21].	Сукупність виробничої і фінансової діяльності
Магопець О.А., Шалімова Н.С., Черновол О.М.	Автори акцентують на тому, що «фінансове становище підприємства – найважливіший критерій ділової активності й надійності підприємства, який визначає його конкурентоспроможність і потенціал в ефективній реалізації економічних інтересів усіх учасників господарської діяльності. Воно характеризується розміщенням і використанням коштів (активів) і джерел їхнього формування (власного капіталу й зобов'язань, тобто пасивів)» [6, с. 9].	Найважливіший критерій ділової активності й надійності підприємства

Продовження таблиці 1.1

1	2	3
В.В. Чепка, І.М. Свідерська, Ю.О. Гавриленко	Автори узагальнюють фінансовий стан підприємства як «систему фінансових відносин, що визначається сукупністю виробничо-господарських факторів та характеризується комплексом показників, що відображають наявність, ефективність розміщення й використання фінансових ресурсів суб'єкта господарювання, а також його конкурентоспроможність та здатність підприємства фінансувати свою діяльність» [9, с. 14].	Система фінансових відносин
А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк	«Фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів» [7, с. 261],	
Косарева І.П., Хохлов М.П., Бірюкова В.В.	«Фінансовий стан підприємства – система фінансових відносин, що характеризується сукупністю показників, які відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів підприємства, а також його конкурентоспроможність та здатність підприємства фінансувати свою діяльність» [4, с. 104].	

* Складено та узагальнено автором.

Отже, наведені в табл. 1.1 трактування «фінансового стану підприємства» свідчать про різноманітність підходів до розуміння даної економічної категорії серед вітчизняних науковців. На нашу думку, це може бути зумовлено, перш за все, складністю самого досліджуваного поняття. Фінансовий стан – це комплексне поняття, що охоплює широкий спектр показників та взаємодій між контрагентами, і яке відображає не лише поточну ситуацію, але й майбутні перспективи підприємства. Кожен дослідник також може акцентувати увагу на різних аспектах фінансового стану. Наприклад, одні вчені, зокрема д.е.н. Ірина Вахович, при трактуванні фінансового стану більше зосереджується на показниках фінансової конкурентоздатності підприємства, зокрема його платоспроможності та кредитоспроможності [2, с. 103], другі ж, зокрема, Магопець О.А., Шалімова Н.С., Черновол О.М., – на діловій активності та надійності підприємства, як важливих критеріях його конкурентоспроможності [6, с. 9], треті акцентують свою увагу саме на фінансовій стійкості компанії, четверті –

на її прибутковості і т.д. І як би не трактували фінансовий стан різні вітчизняні науковці: як «сукупність виробничо-господарських факторів» [1, 3 та ін.], як «систему фінансових відносин» [4, 7, 9 та ін.], як «сукупність виробничої і фінансової діяльності» [8 та ін.], переважна більшість вчених, дослідників і експертів-практиків, наголошують на тому, що в комплексі всі характеристики фінансового стану можна охарактеризувати «сукупністю показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів на підприємстві» [1-16]. Ми, звичайно, дотримуємося такої ж думки, тому що від достатньої наявності власних коштів, їх оптимального співвідношення з позиковими, раціонального розміщення власних і залучених фінансових ресурсів в об'єкти необоротних і оборотних активів, а також раціонального використання наявних коштів на підприємстві буде залежати його платоспроможність, прибутковість, фінансова стійкість, ділова активність, які в сукупності свідчатимуть про фінансову конкурентоздатність фірми на ринку.

Розуміння фінансового стану та його оцінка також може залежати від контексту дослідження та мети аналізу зацікавлених у цьому сторін. Наприклад, для інвестора важливо оцінити потенціал зростання підприємства, для кредитора – його плато- та кредитоспроможність, для власників бізнесу – його прибутковість та фінансову незалежність тощо. Залежно від мети аналізу обираються пріоритетні показники фінансового стану та методи їх оцінювання. Не слід забувати і про те, що оцінка фінансового стану завжди містить певний ступінь суб'єктивності, оскільки вона залежить від професійних суджень аналітика і його професіоналізму.

Отже, узагальнюючи існуючі наукові підходи до даної дефініції, автор розуміє *фінансовий стан як комплексну, динамічну систему життєздатності підприємства, яка характеризує його фінансову і господарську діяльність за допомогою системи показників, що відображають рівень забезпеченості, оптимальності співвідношення, ефективності розміщення та використання фінансових ресурсів на підприємстві, його здатність фінансувати поточну діяльність та забезпечувати потенціал для розвитку*. Виходячи з цього перед

керівництвом будь якого підприємства об'єктивно постає питання недопущення та попередження кризи в розвитку власного бізнесу, пошуку правильної стратегії і тактики розвитку, за яких підприємство зможе досягнути стабільних показників фінансового стану і перебувати в цьому стані тривалий час.

Зауважимо, що серед вчених та експертів на державному рівні до сих пір існує полеміка щодо методики розрахунку тих чи інших показників фінансового стану та їхніх нормативних значень для різних сфер діяльності чи підприємств різних форм власності [1-19 та ін.]. На підставі проведеного дослідження констатуємо той факт, що не існує єдиного методу, який би дозволив точно і всебічно оцінити фінансовий стан будь якого підприємства. Науковці використовують різні методологічні підходи для оцінки фінансового стану, надаючи перевагу або кількісним методам (аналіз фінансової звітності, розрахунок фінансових коефіцієнтів), або якісним (експертні оцінки, рейтинги, аналіз стратегії підприємства), чи їх комбінації.

1.2 Класифікація детермінантів впливу на фінансовий стан підприємства

Фінансовий стан – це комплексне поняття, яке характеризує здатність підприємства виконувати свої платіжні зобов'язання, забезпечувати безперервність діяльності та здатність отримувати прибуток. При цьому фінансовий стан – це динамічна система, яка постійно змінюється під впливом різноманітних факторів, які умовно можна поділити на три групи: чинники мікро-, мезо- та макросередовища.

Класифікацію детермінантів впливу на фінансовий стан підприємства наведемо на рисунку 1.1. Розглянемо ці фактори більш детально.

Під мікросередовищем, зазвичай, розуміють оточення підприємства, на яке воно може безпосередньо впливати, або яке впливає на діяльність підприємства. При цьому для зручності доцільно всі фактори мікросередовища поділити на внутрішні та зовнішні.

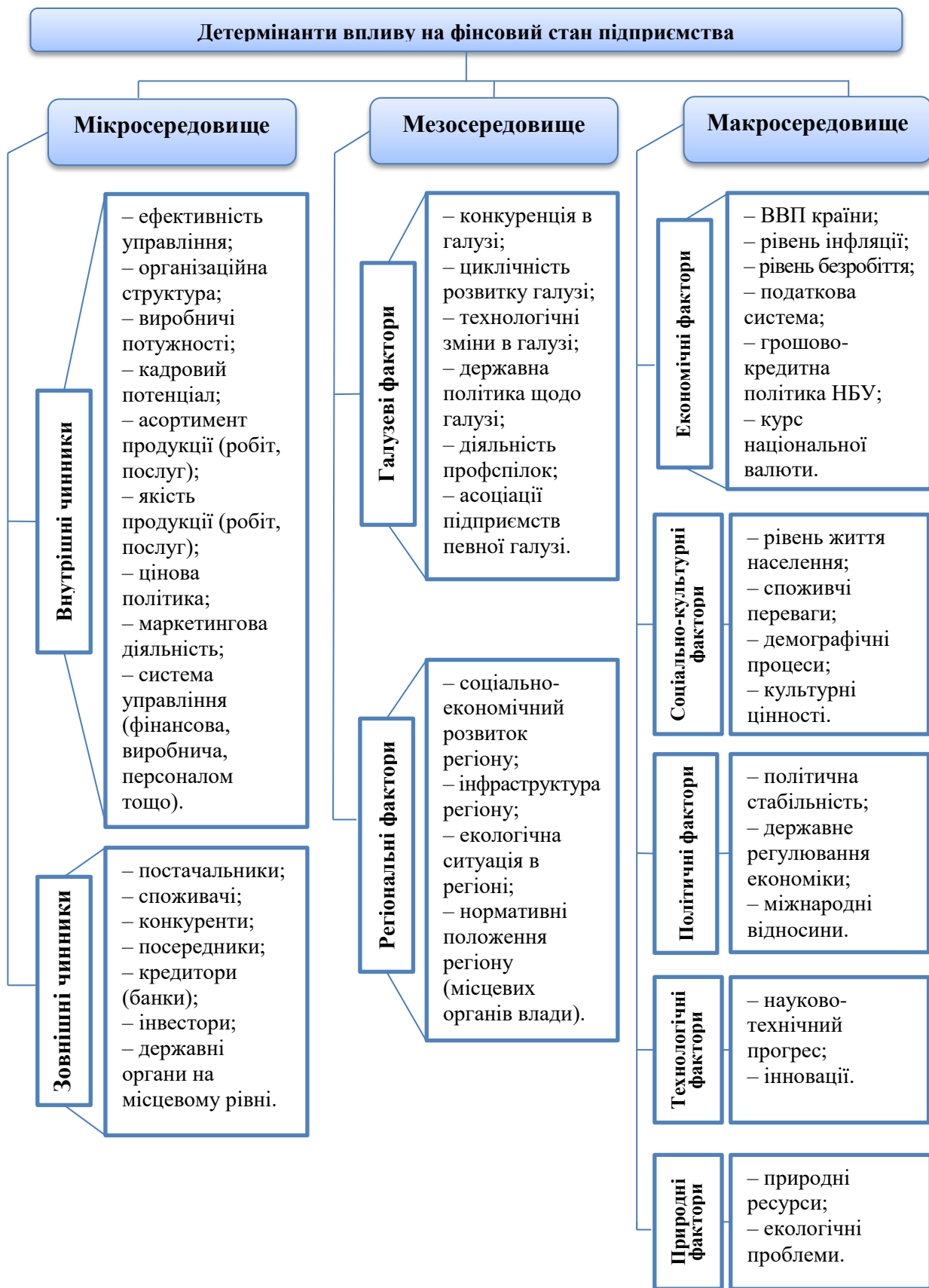

Рисунок 1.1 – Класифікація детермінантів впливу на фінсовий стан підприємства*
* Складено та систематизовано автором.

Основними внутрішніми чинниками, тобто які знаходяться безпосередньо всередині підприємства і перебувають під контролем та впливом менеджменту фірми, що можуть здійснювати як позитивний, так і негативний вплив на фінансовий стан компанії, є: ефективність управління, організаційна структура, виробничі потужності, кадровий потенціал, асортимент та якість продукції, цінова політика та маркетингова діяльність. На ефективність управління впливають стиль та система управління, організаційна структура підприємства, кваліфікація його менеджменту. Так, авторитарний, демократичний чи ліберальний стиль управління, централізація чи децентралізація управління, тип організаційної структури (лінійно-функціональна, дивізійна чи матрична), досвід, знання та навички керівництва, можуть впливати на ефективність та швидкість прийняття управлінських рішень, гнучкість та адаптивність підприємства, розподіл повноважень та відповідальності, координацію діяльності підрозділів, мотивацію персоналу, та, як наслідок, на фінансові результати, рентабельність, платоспроможність та фінансову незалежність підприємства. Від ефективності фінансового, виробничого та персонального управління залежить оптимізація витрат, підвищення продуктивності праці та прибутковості підприємства.

Наявність сучасного обладнання, інноваційних технологій, висока пропускна здатність виробничих потужностей підвищують продуктивність виробництва та якість продукції (послуг), знижують витрати на її виробництво, визначають обсяги реалізації та можливості задоволення попиту. Все це впливає на обсяги доходів підприємства, собівартість реалізованої продукції (наданих послуг), отримання прибутку, рівень рентабельності та ефективності використання основних і оборотних засобів.

Кадровий потенціал суб'єкта господарювання ототожнює в собі рівень професійних знань і навичок працівників, рівень задоволеності працівників своєю роботою, наявність мотиваційних програм тощо. Все це знаходить відбиток на якості продукції (послуг), продуктивності праці і лояльності персоналу, ефективності організації виробничих процесів, раціональному використанні

робочого часу, що також в подальшому відбивається на фінансових результатах компанії та показниках фінансового стану.

На конкурентоспроможність підприємства і показники його ділової активності та прибутковості впливають фактори, що безпосередньо пов'язані з продукцією (послугами) підприємства, його ціною та маркетинговою політикою. Диверсифікація та розширення асортименту продукції (послуг), система контролю їх якості, розробка та впровадження нових видів продуктів, рівень цін, ефективність рекламних кампаній, PR-акції, налагоджені організація збуту, логістика та взаємовідносини з дистриб'юторами сприятимуть зниженню ризиків, пов'язаних зі зміною попиту на окремі види продукції (послуг), забезпеченню лояльності споживачів, підвищенню конкурентоспроможності продукції (послуг), стимулюванню зростання продажу та, відповідно, прибутковості фірми.

Зовнішні фактори мікросередовища – це ті елементи, які безпосередньо оточують підприємство і з якими воно взаємодіє в процесі своєї діяльності. Тобто ці чинники перебувають поза безпосереднім контролем підприємства і передбачають наявність взаємозв'язків з партнерами, постачальниками, кредиторами, інвесторами, регулюючими органами, рішення яких також можуть здійснювати суттєвий вплив на фінансове положення підприємства. Більш детально їх вплив на фінансовий стан компанії обґрунтуємо в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Вплив зовнішніх чинників мікросередовища на фінансовий стан підприємства*

Елемент зовнішнього середовища	Результат впливу
1	2
Постачальники	<ul style="list-style-type: none"> – якість сировини та матеріалів: від якості сировини безпосередньо залежить якість кінцевої продукції та, відповідно, її конкурентоспроможність; – ціни на сировину, матеріали та енергоносії: зростання цін на сировину та енергоносії може призвести до збільшення собівартості продукції та зниження прибутковості; – надійність постачання: перебої в постачанні сировини можуть призвести до простоїв виробництва, втрати клієнтів і додаткових витрат.

Продовження таблиці 1.2

1	2
Споживачі	<ul style="list-style-type: none"> – попит на продукцію: зміна попиту на продукцію може призвести до зміни обсягів виробництва та продажів і, відповідно, обсягів доходів і прибутку, та показників фінансового стану, які визначаються на їх основі; – цінова чутливість: чутливість споживачів до зміни цін впливає на можливість підприємства підвищувати ціни та збільшувати свої доходи; – переговорна сила: великі клієнти можуть диктувати свої умови, що може негативно вплинути на прибутковість підприємства.
Конкуренти	<ul style="list-style-type: none"> – інтенсивність конкуренції: висока конкуренція змушує підприємство знижувати ціни, збільшувати витрати на маркетинг та розробку нових продуктів; – конкурентні переваги: наявність у конкурентів конкурентних переваг (нижчі ціни, більш висока якість, ширший асортимент) може призвести до втрати ринкової частки та зменшення обсягів доходів.
Посередники	<ul style="list-style-type: none"> – дистриб'ютори: ефективність роботи дистриб'юторів впливає на швидкість доставки продукції до споживача та обсяг продажів; – роздрібні торговці: політика роздрібних торговців щодо ціноутворення та просування продукції може впливати на прибуток виробника.
Кредитори (банки)	<ul style="list-style-type: none"> – умови кредитування: високі відсоткові ставки, жорсткі вимоги до забезпечення можуть обмежити доступ підприємства до кредитних ресурсів; – нові банківські продукти та послуги: широкий набір банківських послуг та продуктів для суб'єктів бізнесу (зокрема лізинг, факторинг) збільшують доступ підприємства до джерел фінансування.
Інвестори	<ul style="list-style-type: none"> – вимоги інвесторів: вимоги з боку інвесторів до мінімальної ставки доходності на вкладений капітал змушують підприємства підвищувати розмір дивідендів при розподілі чистого прибутку; – зацікавленість з боку інвесторів: для того щоб зацікавлювати інвесторів інвестувати в бізнес, підприємство змушене вкладати кошти в інноваційні технології, розробку та впровадження нових продуктів тощо, що збільшує витрати підприємства.
Державні органи	<ul style="list-style-type: none"> – податкова політика: зміна податкового законодавства може призвести до збільшення податкового навантаження на підприємство і зменшення його прибутку; – регуляторні акти: нові закони та нормативи можуть вплинути на витрати підприємства на їх дотримання.

* складено та узагальнено автором.

Отже, для забезпечення стабільного фінансового стану підприємство повинно постійно аналізувати свої внутрішні процеси та вносити необхідні зміни у фінансово-господарську діяльність для підвищення ефективності, а також постійно відстежувати зміни у зовнішньому середовищі і адаптувати свою діяльність до нових умов.

Мезосередовище – це прошарок між безпосереднім оточенням підприємства (мікросередовище) і загальноекономічним середовищем (макросередовище). Воно включає в себе галузеві та регіональні фактори, які взаємодіють між собою і можуть впливати на фінансовий стан підприємства.

Галузеві фактори – це сукупність умов і обставин, які характерні для конкретної галузі економіки. Вони визначають специфіку діяльності підприємств, що входять до цієї галузі (інтенсивність та тип конкуренції, циклічність розвитку галузі, швидкість технологічних змін тощо) та впливають на їхній фінансовий стан.

Чим вища конкуренція, тим складніше підприємству зберегти свою частку ринку та отримати високий прибуток. З іншого боку, тип конкуренції (цінова, нецінова, монополістична, олігополістична) вимагають різних стратегій і впливають на фінансові результати по-різному. Циклічність розвитку галузі може передбачати як періоди підйому так і спаду. Під час економічних спадів попит на продукцію галузі може знижуватися, що призводить до зниження продажів та прибутковості підприємств. Швидкі технологічні зміни, що відбуваються у конкретній галузі, вимагають від підприємств значних інвестицій у модернізацію виробництва, що може вплинути на їх фінансовий стан.

Регіональні фактори – це сукупність умов та обставин, які характерні для певного регіону. Одним з основних регіональних факторів, що має вплив на фінансовий стан підприємства, є інфраструктура, зокрема транспортна і енергетична. Від стану транспортної інфраструктури залежить ефективність доставки продукції та сировини, що може впливати на розмір витрат підприємства, з іншого боку наявність надійних джерел енергопостачання є важливою умовою для ефективної роботи підприємств. Іншим важливим регіональним чинником, що має опосередкований вплив на фінансову стабільність підприємства, вважають соціально-економічний розвиток регіону, в якому функціонує підприємство, і який характеризується рівнем життя населення, що може впливати на платоспроможний попит на продукцію підприємств, та рівнем безробіття, високий рівень якого може призвести до зниження купівельної спроможності населення і, як наслідок, до зменшення доходів і прибутків

підприємства. Екологічна ситуація в регіоні може вимагати підвищення вимог до екологічної безпеки підприємства, що може призвести до додаткових витрат.

Таким чином, висока конкуренція в галузі, поєднана з несприятливою економічною ситуацією в регіоні, може призвести до значного зниження прибутковості підприємства. Тому для стабільності фінансового стану підприємство повинно постійно аналізувати зміни в мезосередовищі і адаптувати свою стратегію до нових умов.

Макросередовище – це загальноекономічне середовище, яке охоплює всі зовнішні сили, що впливають на діяльність підприємства, але на які воно не може безпосередньо вплинути. Зміни в макросередовищі створюють як можливості, так і загрози для бізнесу. Зокрема, зміна макроекономічних показників (ВВП, інфляція, курс валюти) безпосередньо впливає на доходи і витрати підприємства. Соціально-культурні і політичні фактори, такі як демографічні зміни, рівень освіти, споживчі переваги та культурні цінності, політична стабільність в країні, запровадження воєнного стану, державне регулювання та міжнародні відносини можуть впливати на поведінку споживачів, конкурентів, постачальників та мають опосередкований вплив на фінансовий стан підприємства. Створення нових можливостей в країні, що базуються на технологічних і природних факторах, можуть сприяти відкриттю нових ринків, створенню нових технологій та бізнес-моделей і опосередковано впливають на фінансовий стан підприємств. Зазначимо, що макросередовище є динамічним і постійно змінюється. Тому підприємства повинні постійно відстежувати зміни в макросередовищі і адаптувати свою стратегію до нових умов. Це дозволить їм мінімізувати ризики і скористатися новими можливостями.

1.3 Принципи та підходи до оцінки фінансового стану підприємства

Оцінка фінансового стану підприємства – це комплексний процес, який дозволяє визначити його платоспроможність, фінансову стійкість та ефективність

діяльності. Для проведення такої оцінки використовуються різноманітні методи та інструменти, які базуються на певних принципах [17].

Незважаючи на різноманітність теоретичних підходів до трактування та оцінки фінансового стану підприємства, існує ряд загальних принципів його оцінки, характеристику яких узагальнимо на рис. 1.2.

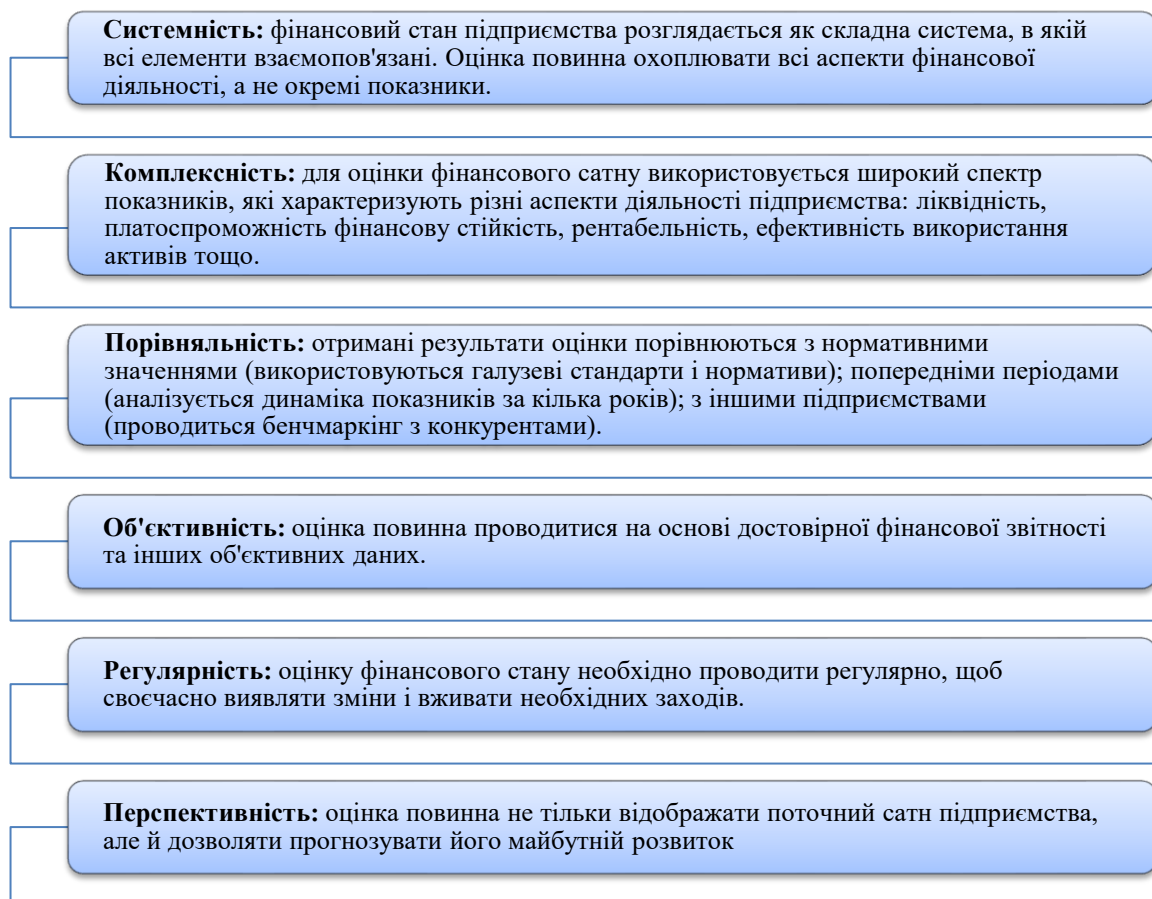

Рисунок 1.2 – Принципи оцінки фінансового стану підприємства*
* узагальнено автором.

В літературних джерелах [1-19] існують різні підходи до оцінки фінансового стану підприємств, які, на нашу думку, можна об'єднати у наступні групи:

1) коефіцієнтний аналіз – найбільш поширений метод, який передбачає розрахунок і аналіз системи різних фінансових коефіцієнтів (ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, рентабельності, ділової активності) і їх порівняння з нормативними значеннями або значеннями інших підприємств. Методика оцінки цих коефіцієнтів наведена у додатках А, Б В, Г.

2) комплексний аналіз – охоплює аналіз усіх аспектів фінансової діяльності підприємства, включаючи аналіз фінансової звітності, аналіз діяльності, аналіз ризиків тощо;

3) інтегральний аналіз – передбачає використання інтегральних показників, які дозволяють оцінити загальний фінансовий стан підприємства;

4) сценарний аналіз – дозволяє оцінити, як зміниться фінансовий стан підприємства при різних сценаріях розвитку подій;

5) аналіз фінансової звітності, до якого можна віднести:

– балансовий аналіз – аналіз структури балансу підприємства, виявлення диспропорцій між активами і пасивами;

– аналіз звіту про фінансові результати – аналіз динаміки доходів, витрат і прибутку підприємства;

– аналіз грошових потоків – аналіз руху грошових коштів підприємства;

6) вертикальний аналіз – «призначений для розрахунку структури активів та пасивів підприємства, та впливу окремих факторів на фінансовий результат» [18, с. 38];

7) горизонтальний аналіз – «передбачає розрахунок абсолютних та відносних (темтів зростання) відхилень по статтям балансу й оцінку таких змін» [18, с. 38].

Вибір конкретного підходу (методів) до оцінки фінансового стану підприємства залежить від цілей аналізу, доступної інформації, специфіки діяльності підприємства, технічних можливостей та кваліфікації аналітика.

Відповідно до розроблених на офіційному рівні методичних рекомендацій з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств, «методика аналізу фінансового стану підприємства залежить від поставленої мети і таких чинників, як час і необхідна глибина аналізу, інформаційне, методичне, кадрове і технічне забезпечення. В залежності від часу і необхідної глибини аналізу фінансового стану підприємства для прийняття економічно обґрунтованих управлінських рішень розрізняють: експрес-аналіз фінансового стану та поглиблений факторний аналіз фінансового стану» [13].

Таким чином, ми дослідили, що фінансовий стан – це багатогранна категорія, яка носить комплексний, системний характер і динамічно змінюється під впливом факторів мікро-, мезо- та макросередовища. Для того щоб підтримувати стабільність фінансового стану власного бізнесу, менеджмент підприємства повинен постійно моніторити ці зміни і вносити корективи у стратегію і тактику власного розвитку.

У наступному розділі кваліфікаційної роботи проведемо аналіз та оцінку фінансового стану комунального підприємства у Волинській області з обґрунтуванням та доведенням гіпотез дослідження щодо наявності взаємозалежності між показниками фінансового стану підприємства та впливу на них факторів мікро- та макросередовища.

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ КП «ЛУЦЬКВОДОКАНАЛ» НА ОСНОВІ ДОВЕДЕННЯ ГІПОТЕЗ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1 Обґрунтування та методика доведення гіпотез дослідження щодо взаємозв'язків між показниками фінансового стану підприємства

Показники оцінки фінансового стану підприємства не існують ізольовано, а утворюють складну систему, де зміна одного показника може вплинути на інші. Це можна пояснити кількома факторами, зокрема: циклом виробництва, де зміни на будь-якому етапі від виробництва до реалізації впливають на інші; взаємозв'язками між активами та пасивами, за рахунок яких вони фінансуються; принципом подвійного запису господарської операції; взаємодоповнюваністю різних груп коефіцієнтів і взаємозалежністю між ними тощо.

Для доведення наявності взаємозв'язків та взаємозалежності між окремими групами показників фінансового стану та виявлення впливу мікро- та макросередовища на фінансовий стан комунального підприємства сформуємо та обґрунтуємо наступні гіпотези дослідження:

– гіпотеза № 1, яка передбачає, що зростання тарифів на електроенергію для підприємств негативно впливає на рівень рентабельності комунального підприємства і навпаки;

– гіпотеза № 2, яка передбачає, що зростання боргових зобов'язань по кредитах перед банками призводить до погіршення фінансової стійкості підприємства і навпаки;

– гіпотеза № 3, яка стверджує, що між здатністю підприємства погашати свої поточні зобов'язання за рахунок наявних поточних активів та оборотністю цих активів існує обернена залежність.

Об'єктом дослідження в кваліфікаційній роботі, на матеріалах якого ми будемо доводити справедливість висунутих гіпотез, виступає комунальне підприємство у Волинській області КП «Луцькводоканал».

Для обґрунтування гіпотези 1 врахуємо специфіку діяльності об'єкта дослідження і будемо виходити з наступного твердження, що зростання тарифів на електроенергію, як фактор макросередовища, має переважно негативний вплив на рентабельність комунального підприємства, зокрема водоканалу. Це проявляється, перш за все, через збільшення витрат на виробництво та підвищення собівартості продукції (робіт, послуг). Оскільки електроенергія є одним з енергоносіїв для водоканалів, особливо для роботи насосних станцій, очисних споруд та іншого обладнання, зростання тарифів призводить до прямого збільшення витрат на виробництво води, що зменшує валовий прибуток підприємства.

Для доведення цієї гіпотези необхідно проаналізувати динаміку зміни за останніх п'ять років тарифів на електроенергію для підприємств, зокрема, тарифів на передачу електроенергії для непобутових споживачів (підприємств) ПрАТ «НЕК Укренерго» та тарифів на розподіл електроенергії для непобутових споживачів, встановлених у Волинській області ПрАТ «Волиньобленерго», та порівняти цю динаміку зі зміною валової рентабельності (збитковості) продажу та рентабельності (збитковості) продукції (робіт, послуг). Методика визначення різних показників рентабельності наведена у додатку В. Зменшення цих показників рентабельності у відповідь на зростання тарифів на електроенергію буде свідчити про справедливість висунутої гіпотези 1.

Для обґрунтування справедливості гіпотези 2 будемо виходити з того, що з метою збільшення джерел фінансування поточної та інвестиційної діяльності комунальні підприємства вимушені брати банківські кредити на різні терміни, піддаючи стабільність фінансового стану під вплив зовнішнього фактору мікросередовища. При цьому зростання боргових зобов'язань підприємства перед банками має значний вплив на фінансову стійкість підприємства, і цей вплив може бути як позитивним, так і негативним, залежно від того як підприємство використовує залучені кошти та як ефективно їх обслуговує. Негативний вплив проявляється через збільшення фінансового важеля: чим більша частка заборгованості в структурі капіталу підприємства, тим вищий рівень фінансового

важеля. Це означає, що підприємство стає більш чутливим до коливань доходів і витрат.

Взяття підприємством довгострокового банківського кредиту відображається збільшенням суми на кінець року за статтею «Довгострокові кредити банків» (р. 1510 ф. 1). Відповідно отримання короткострокових кредитів банку протягом року призводить до збільшення залишків коштів за статтею «Короткострокові кредити банків» (р. 1600 ф. 1). Для доведення сформульованої гіпотези 2 необхідно проаналізувати динаміку залишків коштів за відповідними статтями балансу (їх зростання означає збільшення боргових зобов'язань по кредитах перед банками на кінець року, зменшення – погашення, а отже зменшення цих зобов'язань) і порівняти її з динамікою коефіцієнту фінансової стійкості підприємства. Методика визначення показників фінансової стійкості підприємства наведена у додатку Б. Зменшення показників фінансової стійкості при збільшенні суми боргових зобов'язань підприємства по кредитах перед банками буде свідчити про справедливість гіпотези 2.

Для доведення справедливості гіпотези 3 будемо виходити з того, що здатність підприємства погашати свої поточні зобов'язання за рахунок наявних поточних активів характеризується коефіцієнтом поточної ліквідності або коефіцієнтом покриття, методика визначення якого наведена у додатку А. У свою чергу, коефіцієнт оборотності цих активів належить до групи показників ділової активності підприємства, методика розрахунку яких наведена у додатку Г. Взаємозв'язок цих показників оцінки фінансового стану, які належать до різних груп його характеристик (ліквідність і ділова активність), прослідковується через використання у формулах розрахунку цих коефіцієнтів в обернених позиціях (як чисельник і як знаменник) суми коштів, вкладених в оборотні активи (підсумок II розділу активів балансу). Тому зростання коефіцієнта поточної ліквідності може призвести до зменшення коефіцієнта обіговості оборотних засобів, що вказуватиме на справедливість гіпотези 3.

2.2 Аналіз стану галузі та показників діяльності КП «Луцькводоканал»

Об'єктом дослідження в роботі виступає комунальне підприємство «Луцькводоканал», яке за класифікацією видів економічної діяльності (КВЕД) належить до підприємств, що займаються каналізацією, відведенням й очищенням стічних вод (КВЕД 37.00). Проаналізуємо спочатку основні показники діяльності суб'єктів господарювання в Україні, що належать до даної галузі (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Загальна характеристика діяльності підприємств за видом діяльності згідно з КВЕД 37.00*

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.**	2023 р.**	Зміна за 2023-2019 рр.	
						абсол.	відн., %
Кількість діючих підприємств на кінець року, од.	734	783	792	703	770	36	4,9
у т.ч. у Волинській області, од.	16	19	22	23	21	5	31,3
Кількість зайнятих працівників у суб'єктах господарювання, осіб	17455	17572	17052	15300	13468	-3987	-22,8
у т.ч. у Волинській області, осіб	– ***	– ***	1206	1201	1192	– ***	– ***
Обсяг реалізованої продукції, товарів, робіт, послуг за видом діяльності, млн грн	3937,3	4661,0	5203,2	4857,8	5036,9	1099,6	27,9
Чистий прибуток (збиток) підприємств, млн грн	18,8	-100,2	-25,1	-682,0	-360,8	-379,6	зм. в 19,2 р.
Частка підприємств, які одержали збиток, %	38,0	39,3	42,5	46,6	42,4	4,4	х
у т.ч. у Волинській області, %	71,4	50,0	14,3	37,5	37,5	33,9	х
Рівень рентабельності (збитковості) операційної діяльності, %	-2,5	-4,2	-1,9	-11,9	-10,7	8,2	х
Рівень рентабельності (збитковості) всієї діяльності, %	0,4	-1,7	-0,4	-11,3	-5,5	-5,9	х

* Складено автором за даними офіційної статистики [20].

** дані за 2022–2023 роки наведено без урахування тимчасово окупованих російською федерацією територій та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії.

*** – дані не оприлюднювалися.

Як свідчать дані офіційної статистики, в Україні у 2023 році нараховувалося 770 суб'єктів господарювання, що надавали послуги населенню щодо водопостачання, водовідведення та очищення стічних вод. При цьому ця кількість збільшилась порівняно з 2022 роком на 67 підприємств, але так і не досягла

кількості одиниць 2021 року. На Волині таких підприємств у 2023 році було зареєстровано 21, що на 2 од. менше за попередній рік. В даній сфері послуг минулого року всього по Україні було задіяно 13468 осіб, і прослідковується з 2020 року поступове зменшення кількості зайнятих працівників. З два роки війни з початком повномасштабної війни в Україні кількість зайнятих працівників в цій сфері зменшилась на 3584 особи. Однією з причин цього явища можна вважати міграцію населення та мобілізацію військовозобов'язаних, а також переважна збитковість комунальних підприємств, що не дозволяє їм збільшувати заробітну плату своїм працівникам. На Волинських підприємствах у 2023 році працювало 1192 працівники, що на 14 осіб менше, ніж у 2021 році.

У 2023 році спостерігалось збільшення обсягу реалізованої продукції, товарів, робіт, послуг за даним видом діяльності на 179,1 млн грн порівняно з 2022 р., що переважно було зумовлено збільшенням кількості суб'єктів господарювання.

Аналіз фінансових показників діяльності підприємств за КВЕД 37.00 показав, що за останні чотири роки ці підприємства декларували отримання чистих збитків, розмір яких суттєво зріс з початком повномасштабної війни (з 25,1 млн грн у 2021 році до 682,0 та 360,8 млн грн відповідно у 2022 та 2023 роках). При цьому частка підприємств, які одержали збиток є доволі високою і складала в середньому по Україні понад 40%, а на Волині – 37,5%. Для підприємств даного сектору економіки протягом останніх п'яти років характерною була збитковість самої операційної діяльності, яка становила у 2023 році (-10,7%). Також протягом останніх чотирьох років була збитковою загалом і вся діяльність підприємств, рівень якої дещо скоротився порівняно з 2022 роком і становив (-5,5%).

На проблеми з фінансуванням в даному сегменті діяльності може вказувати також стан розрахунків на підприємствах, динаміка якого наведена на рис. 2.1.

Так, як видно з рисунку 2.1, за останні роки відбулося зростання кредиторської заборгованості підприємств за товари, роботи, послуги, яка до того ж весь час перевищувала обсяги дебіторської, тобто не покривалася грошовими

надходженнями від споживачів готової продукції, товарів, робіт, послуг. Що призводило до затримки платежів постачальникам матеріалів, енергоносіїв тощо та партнерам за товари, роботи та послуги.

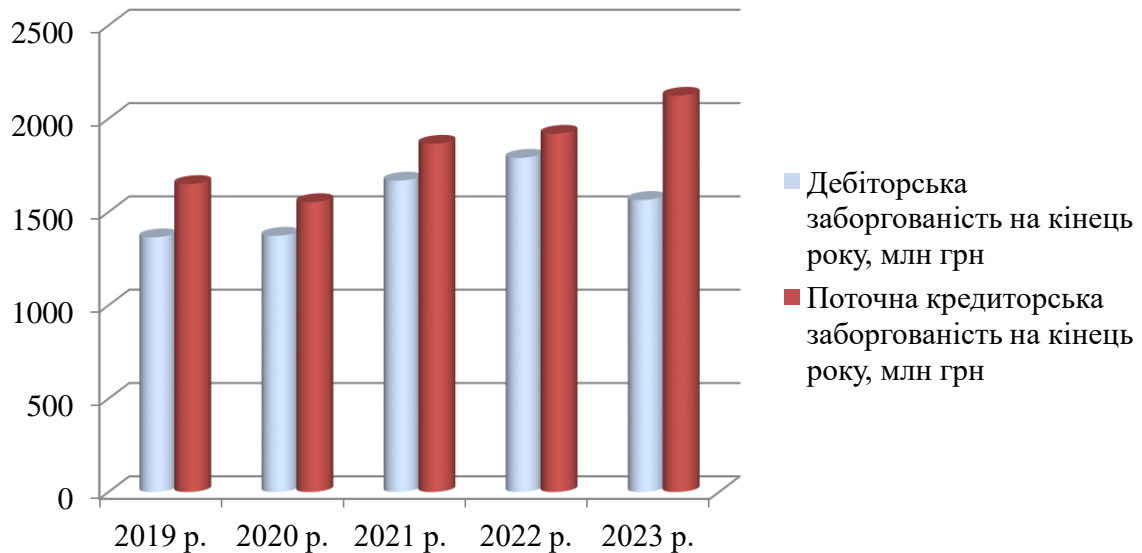

Рисунок 2.1 – Стан розрахунків комунальних підприємств (водоканалів)

Таким чином, проведений аналіз галузі вказує на проблеми з фінансуванням, платоспроможністю та забезпеченням прибутковості підприємств даного виду діяльності.

Досліджуване в кваліфікаційній роботі комунальне підприємство «Луцькводоканал» є підприємством критичної інфраструктури міста, яке було створене в інтересах територіальної громади міста Луцька з метою надання послуг з централізованого водопостачання та централізованого водовідведення, забезпечення якісними послугами споживачів [22, 23]. За КВЕД Луцькводоканал належить до коду 37.00 – каналізація, відведення й очищення стічних вод.

Згідно зі статутом, «комунальне підприємство «Луцькводоканал» засноване на комунальній власності територіальної громади міста Луцька у 1992 році... Засновником (власником) підприємства є Луцька міська рада у Волинській області» [22, с. 2]. За вимогами законодавства та статуту підприємства «засновник (власник) несе відповідальність по зобов'язаннях підприємства лише в межах

вартості статутного капіталу....Підприємство несе відповідальність за свої борги лише в межах коштів та майна, що належить йому» [22, с. 3].

КП «Луцькводоканал» знаходиться за адресою м. Луцьк, вулиця Дубнівська, 26. Статутний капітал підприємства становить 199,25 млн грн.

Проаналізуємо більш детально основні показники фінансово-господарської діяльності КП «Луцькводоканал» за останні п'ять років. Дані аналізу зведемо у таблицю 2.2.

Таблиця 2.2 – Аналіз основних показників діяльності КП «Луцькводоканал»

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Зміна за 2023-2019 рр.	
						абсол.	відн., %
1. Чистий дохід від реалізації продукції (робіт, послуг), тис. грн	145388	196157	239153	271889	282948	137560,0	94,6
2. Собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг), тис. грн	134617	167804	219349	252937	302215	167598,0	124,5
3. Операційний прибуток (збиток), тис. грн	-1336	9255	2129	-10728	-1610	-274,0	20,5
4. Чистий прибуток (збиток), тис. грн	24	7160	1087	-12422	-9488	-9512,0	зм. у 395,3 р.
5. Середньорічна вартість капіталу, тис. грн	289246,5	317823	365403	404678	495669	206422,5	71,4
6. Середньорічна сума власного капіталу, тис. грн	241185	255727,5	287823,5	312054,5	345372,5	104187,5	43,2
7. Середньорічна сума позикового капіталу, тис. грн	48061,5	62095,5	77579,5	92623,5	150296,5	102235,0	зб. у 3,1 р.
8. Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	252576	257803	272391,5	291419	329823,5	77247,5	30,6
9. Середньорічна вартість оборотних активів,	36017	59017,5	81348,5	92114,5	145280	109263,0	зб. у 4 р.
10. Дебіторська заборгованість на кінець року, тис. грн	27221	51741	56207	61641	66104	38883,0	зб. у 2,9 р.
11. Чисельність працівників, осіб	520	528	569	588	591	71,0	13,7
12. Знос основних засобів, %	33,70	35,47	39,12	40,87	43,37	9,7	x

Отже, як показав аналіз фінансової звітності, на підприємстві щороку зростали обсяги доходів, що пов'язане як зі збільшенням обсягу наданих послуг, так і підвищенням тарифів на послуги комунального підприємства. Так, порівняно з 2019 роком обсяг чистої виручки зріс на 137560 тис. грн або на 94,6%. При цьому обсяги доходів не зменшилися через початок повномасштабної війни, оскільки послуги водоканалу є критично необхідними для населення та суб'єктів

господарювання. Разом зі збільшенням обсягів чистої виручки відбувалося і зростання собівартості реалізованих товарів, наданих послуг КП «Луцькводоканал», при цьому в останньому році сума собівартості перевищила розмір чистої виручки, що призвело до отримання валового збитку у розмірі 19267 тис. грн, що є негативною тенденцією. Отримання підприємством у 2023 році значної суми інших операційних доходів дозволило перекрити адміністративні, інші операційні витрати, витрати на збут та зменшити розмір операційного збитку порівняно з попереднім роком. Останні два роки в умовах воєнного стану КП «Луцькводоканал» пропрацював з чистими збитками, розмір яких у 2023 році дещо зменшився на 23,6%.

На підприємстві протягом п'яти років відбувалося нарощення середньорічної суми фінансового капіталу, який переважно сформований за рахунок власних коштів засновників, що мали позитивну тенденцію до зростання. Також водоканал отримував кошти від Засновника у вигляді поточних і капітальних трансфертів з міського бюджету. При цьому щороку зростала і сума позикових коштів, оскільки через дефіцит джерел фінансування, комунальне підприємство вимушене було вдаватися до взяття банківських кредитів за погодженням із Засновником.

Згідно з нормативними актами, «майно підприємства перебуває у комунальній власності Луцької міської територіальної громади, закріплюється за ним на праві господарського відання та передається йому на баланс» [22, с. 5].

В складі майна підприємства відбувалося поступове зростання вартості як оборотних так і необоротних активів. При цьому знос основних засобів на кінець 2023 року становив 43,4%. Зростання обсягів наданих послуг потягнуло за собою збільшення розміру дебіторської заборгованості, яка за п'ять років збільшилась у 2,9 рази.

Чисельність працівників на Луцькводоканалі щороку зростала, і порівняно з 2019 роком збільшилась на 71 особу. Як і більшість комунальних підприємств даного виду діяльності, операційна діяльність КП «Луцькводоканал» протягом останніх двох років була збитковою.

Отже, провівши аналіз галузі та основних показників фінансово-господарської діяльності КП «Луцькводоканал», зауважимо, що в наш час комунальним підприємствам доводиться працювати в складних умовах, коли зростання витрат призводить до збитковості їхньої діяльності, при цьому більшість показників Луцького водоканалу свідчать про розвиток і розширення діяльності комунального підприємства.

2.3 Діагностика фінансового стану КП «Луцькводоканал»

З метою діагностики показників фінансового стану комунального підприємства спочатку проведемо вертикальний та горизонтальний аналіз активів та пасивів підприємства. Інформаційною базою для аналізу виступає фінансова звітність підприємства за 2019-2023 роки, яка знаходиться в додатку Д.

Аналіз динаміки та структури активів балансу КП «Луцькводоканал» наведено у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Аналіз складу та структури активів КП «Луцькводоканал» станом на кінець року, тис. грн

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Зміна за 2023-2019 рр.	
						абсол.	відн., %
1	2	3	4	5	6	7	8
Усього активів на балансі	297883	337763	393043	416313	575025	277142	93,0
1. Необоротні активи	256240	261371	306738	318389	382389	126149	49,2
у % до майна	86,0	77,4	78,0	76,5	66,5	-19,5	х
1.1. Нематеріальні активи	414	425	17852	17780	19658	19244	зб. у 47,5 р.
у % до необоротних активів	0,2	0,2	5,8	5,6	5,1	5,0	х
1.2. Основні засоби	255272	260334	284449	298389	361258	105986	41,5
у % до необоротних активів	99,6	99,6	92,7	93,7	94,5	-5,1	х
1.3. Довгострокові фінансові інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	554	612	819	968	0	-554	-100,0
у % до необоротних активів	0,2	0,2	0,3	0,3	0,0	-0,2	х
1.4. Відстрочені податкові активи	0	0	872	1252	1473	1473	х
у % до необоротних активів	0,0	0,0	0,3	0,4	0,4	0,4	х

Продовження таблиці 2.3

1	2	3	4	5	6	7	8
2. Оборотні активи	41643	76392	86305	97924	192636	150993	зб. у 4,6 р.
у % до майна	14,0	22,6	22,0	23,5	33,5	19,5	х
2.1. Запаси	2180	3608	8338	11498	15882	13702	зб. у 7,3 р.
у % до оборотного капіталу	5,2	4,7	9,7	11,7	8,2	3,0	х
2.2. Дебіторська заборгованість	33714	67471	72530	72366	99252	65538	зб. у 2,9 р.
у % до оборотного капіталу	81,0	88,3	84,0	73,9	51,5	-29,4	х
2.3. Гроші та їх еквіваленти	59	73	102	5178	63913	63854	зб. у 1083,3 р.
у % до оборотного капіталу	0,1	0,1	0,1	5,3	33,2	33,0	х
2.4. Інші оборотні активи	5690	5240	5335	8882	13589	7899	138,8
у % до оборотного капіталу	13,7	6,9	6,2	9,1	7,1	-6,6	х

Аналіз структури активів балансу свідчить, що майно КП «Луцькводоканал» на кінець 2023 року на 66,5 % складалося з необоротних активів. В складі необоротних активів переважали основні засоби (94,5%), що зумовлено специфікою діяльності водоканалу, на балансі якого перебувають споруди (трубопроводи), насосні станції, очисні споруди тощо. Нематеріальні активи в структурі необоротних активів займали приблизно 5%. Збиткова діяльність комунального підприємства призвела до збільшення суми відстрочених податкових активів, питома вага яких становила 0,4%.

Як вже зазначалося раніше, на підприємстві відбувалося зростання вартості оборотних активів, частка яких в активах підприємства склала 33,5% на кінець 2023 року. Оборотні активи КП більш ніж на 50% сформовані за рахунок дебіторської заборгованості, розмір якої за п'ять років збільшився майже у 3 рази. Позитивним моментом вважаємо те, що суттєву частку в складі поточних активів склали грошові кошти та їх еквіваленти, сума яких виросла в значному розмірі порівняно з 2019 роком, а саме більш, ніж в тисячу разів.

Запаси підприємства, які складаються з виробничих запасів та товарів, на кінець 2023 року займали трохи більше 8% від загальної величини оборотних активів. На частку інших оборотних активів припадало 7,1%.

Активи балансу комунального підприємства сформовані за рахунок власних, залучених і позикових коштів, аналіз структури та динаміки яких наведено у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Аналіз пасивів КП «Луцькводоканал» на кінець року, тис. грн

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Зміна за 2023-2019 рр.	
						абсол.	відн., %
1. Власний капітал	247036	264419	311228	312881	377864	130828	53,0
у % до підсумку балансу	82,9	78,3	79,2	75,2	65,7	-17	х
1.1. Зареєстрований (пайовий) капітал	107237	118307	148295	163089	217262	110025	102,6
у % до власного капіталу	43,4	44,7	47,6	52,1	57,5	14	х
1.3. Капітал у дооцінках	0	0	14707	14707	14704	14704	х
у % до власного капіталу	0,0	0,0	4,7	4,7	3,9	4	х
1.4. Додатковий капітал	1097	680	1539	820	24661	23564	зб. у 22,5 р.
у % до власного капіталу	0,4	0,3	0,5	0,3	6,5	6	х
1.5. Нерозподілений прибуток	138702	145432	146687	134265	121237	-17465	-12,6
у % до власного капіталу	56,1	55,0	47,1	42,9	32,1	-24	х
2. Позиковий та залучений капітал	50847	73344	81815	103432	197161	146314	зб. у 3,9 р.
у % до підсумку балансу	17,1	21,7	20,8	24,8	34,3	17	х
2.1. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	0	12927	16921	19285	89895	89895	х
у % до позикового капіталу	0,0	17,6	20,7	18,6	45,6	46	х
2.2. Поточні зобов'язання і забезпечення	50847	60417	64894	84147	107266	56419	111,0
у % до позикового капіталу	100,0	82,4	79,3	81,4	54,4	-46	х
2.2.1. Короткострокові кредити банків	1499	3345	2637	4803	1528	29	1,9
у % до поточних зобов'язань	2,9	5,5	4,1	5,7	1,4	-2	х
2.2.2. Кредиторська заборгованість	28888	25032	20078	38493	42813	13925	48,2
у % до поточних зобов'язань	56,8	41,4	30,9	45,7	39,9	-17	х
2.2.3. Поточні забезпечення	4434	7882	10555	12756	13636	9202	зб. у 3,1 р.
у % до поточних зобов'язань	8,7	13,0	16,3	15,2	12,7	4	х
2.2.4. Доходи майбутніх періодів	0	0	2746	2830	15810	15810	х
у % до поточних зобов'язань	0,0	0,0	4,2	3,4	14,7	15	х
2.2.5. Інші поточні зобов'язання	16026	24158	28878	25265	33479	17453	108,9
у % до поточних зобов'язань	31,5	40,0	44,5	30,0	31,2	0	х
Всього пасивів балансу	297883	337763	393043	416313	575025	277142	93,0

Отже, проведення горизонтального та вертикального аналізу пасивів підприємства показало, що КП «Луцькводоканал» протягом п'яти останніх років

наростив суму власних і позикових коштів, збільшивши розмір свого фінансового капіталу на кінець 2023 року на 93% або на 277142 тис. грн порівняно з 2019 роком. Джерела вкладених у діяльність КП фінансових ресурсів на 65,7% сформовані за рахунок коштів Засновника, а саме Луцької міської ради. Крім зареєстрованого (пайового) капіталу підприємства, який складає більше половини (57,5% у 2023 році) власних коштів, підприємство має капітал у дооцінках, додатковий капітал та нерозподілений прибуток. Наявність нерозподіленого прибутку є позитивним моментом у діяльності підприємства, оскільки свідчить про його прибуткову діяльність у минулі періоди, що дало можливість накопичити суму нерозподіленого прибутку протягом 2019-2021 років. Понесення чистих збитків протягом 2022-2023 років призвело до зменшення цих сум.

Позиковий та залучений капітал КП «Луцькводоканал» представлений як поточними так і довгостроковими зобов'язаннями та забезпеченнями. При цьому останні займають серед джерел коштів 45,6%. В складі довгострокових зобов'язань та забезпечень суттєву роль відігравали на кінець 2023 року довгострокові кредити банків у сумі 71753 тис. грн, які Луцькводоканал змушений був взяти для фінансування своєї інвестиційної програми. Крім того збільшилися порівняно з попередніми роками інші довгострокові зобов'язання (на 9055 тис. грн порівняно з 2021 роком); розмір же цільового фінансування зменшився на кінець 2023 року і становив 4456 тис. грн.

В складі поточних зобов'язань і забезпечень слід виділити кредиторську заборгованість, частка якої в цих джерелах коштів складала до 40%, а також інші поточні зобов'язання – 31,2%. Дещо менше припадало на поточні забезпечення та доходи майбутніх періодів (по 12,7 і 14,7% відповідно на кінець 2023 року). Протягом усіх останніх років Луцькводоканал вдавався до банківського кредитування на поточні цілі. Так, на кінець 2023 року сума короткострокових кредитів банків становила 1528 тис. грн.

Таким чином, проведений аналіз активів та пасивів підприємства свідчить про те, що не зважаючи на складний період, коли підприємства вимушені працювати в умовах кризової економіки та воєнного стану, КП «Луцькводоканал»

наростив свої активи та збільшив джерела їх фінансування, що свідчить про розширення діяльності та розвиток комунального підприємства.

Проведемо аналіз та оцінку показників ліквідності та платоспроможності комунального підприємства, скориставшись методикою розрахунку показників, наведених у додатку А. Результати розрахунків зведемо у таблицю 2.5.

Таблиця 2.5 – Динаміка показників ліквідності КП «Луцькводоканал» у 2019 – 2023 роках

Показники	Роки					Абсолютне відхилення, +/-			
	2019	2020	2021	2022	2023	2020/ 2019	2021/ 2020	2022/ 2021	2023/ 2022
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,001	0,001	0,002	0,062	0,596	0,000	0,001	0,060	0,534
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,776	1,205	1,201	1,027	1,648	0,429	-0,004	-0,174	0,621
Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	0,819	1,264	1,330	1,164	1,796	0,445	0,066	-0,166	0,632
Коефіцієнт загальної ліквідності	0,819	1,042	1,055	0,947	0,977	0,158	-0,883	-1,938	-2,885
Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	1,694	4,754	14,192	13,106	5,108	3,060	9,439	-1,087	-7,998

Отже, аналіз даних таблиці 2.5 свідчить, що в останньому році КП змогло значно покращити рівень своєї платоспроможності та ліквідність балансу через надходження на розрахунковий рахунок грошових коштів у сумі 63913 тис. грн, які є найбільш ліквідним активом. Порівняно з 2022 роком відбулося зростання усіх коефіцієнтів ліквідності (абсолютної, швидкої, поточної, загальної). При цьому практично усі показники ліквідності в останньому році відповідали своїм нормативним значенням.

На відміну від загальної ситуації по галузі (див. рис. 2.1), аналіз стану розрахунків на КП «Луцькводоканал» показав, що в усі попередні роки надходжень від клієнтської дебіторської заборгованості (за товари, роботи, послуги) вистачало для погашення короткострокової кредиторської

заборгованості за товари, роботи, послуги (коефіцієнт > 1), що є позитивним моментом і свідчить про поточну платоспроможність комунального підприємства.

Наступним кроком аналізу буде оцінка показників фінансової стабільності підприємства. З цією метою скористаємося методикою розрахунку коефіцієнтів, наведених у додатку Б.

Таблиця 2.6 – Аналіз показників фінансової стійкості КП «Луцькводоканал»

Найменування показників	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 від 2019
Власний оборотний капітал, тис. грн	-9204	3048	4490	-5508	-4525	-4679
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,829	0,783	0,792	0,752	0,657	-0,172
Коефіцієнт фінансової залежності	0,171	0,217	0,208	0,248	0,343	0,172
Коефіцієнт фінансової стійкості	4,858	3,605	3,804	3,025	1,917	-2,942
Коефіцієнт фінансового ризику	0,206	0,277	0,263	0,331	0,522	0,316
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,037	0,012	0,014	-0,018	-0,012	0,025

Одним із важливих показників, що характеризує фінансову стійкість підприємства є наявність у нього додатного значення власного оборотного капіталу (робочого капіталу), що визначається різницею між власним капіталом і необоротними активами підприємства. На Луцькводоканалі сума власних оборотних коштів протягом 2019 та 2022-2023 років була від'ємною, тобто КП не мало вільних власних коштів в обороті і потребувало інших джерел фінансування своєї поточної діяльності.

Про відносну фінансову автономію та незалежність від кредиторів свідчить відповідність протягом тривалого періоду коефіцієнта фінансової незалежності своєму нормативному значенню ($> 0,5$). Проте, слід відмітити негативну динаміку цього показника у бік зменшення через збільшення боргових зобов'язань водоканалу по кредитах перед банками. Проте, в цілому аналіз показників таблиці 2.6 вказує на фінансову стабільність підприємства. Переконатися у цьому нам допоможе визначення типу стійкості фінансового стану, наведене у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 – Визначення типу фінансової стійкості КП «Луцькводоканал», на кінець року, тис. грн

Показники	2019	2020	2021	2022	2023
Запаси (З)	2180	3608	8338	11498	15882
Власні оборотні кошти (ВОК)	-9204	3048	4490	-5508	-4525
Функціонуючий капітал (ВОК+ довгостр. позикові джерела формування запасів (р. 1595 ф.1)	-9204	15975	21411	13777	85370
Джерела формування запасів (ДФЗ=ВОК+ довгостр. позикові джерела (р. 1595 ф.1) + короткостр. кредити банків (р. 1600 ф.1)	-7705	19320	24048	18580	86898
Надлишок (+) або нестача (-) власного оборотного капіталу (ВОК-Запаси) (Н ₁)	-11384	-560	-3848	-17006	-20407
Надлишок (+) або нестача (-) функціонуючого капіталу (Н ₂)	-11384	12367	13073	2279	69488
Надлишок або нестача загальної величини джерел формування запасів (Н ₃)	-9885	15712	15710	7082	71016
Тип фінансової стійкості	H ₁ <0, H ₂ <0, H ₃ <0, Кризовий фінансовий стан	H ₁ <0, H ₂ >0, H ₃ >0, Нормальна фінансова стійкість	H ₁ <0, H ₂ >0, H ₃ >0, Нормальна фінансова стійкість	H ₁ <0, H ₂ >0, H ₃ >0, Нормальна фінансова стійкість	H ₁ <0, H ₂ >0, H ₃ >0, Нормальна фінансова стійкість

Отже, використовуючи методику визначення типу стійкості фінансового стану [3, с. 80, 14, с. 106], ми встановили, що для КП «Луцькводоканал» протягом 2020-2023 років була характерна нормальна фінансова стійкість, коли формування запасів підприємства було профінансовано за рахунок як власних оборотних коштів, так і довгострокових зобов'язань.

Наступним етапом в діагностиці фінансового стану є аналіз показників рентабельності комунального підприємства за ресурсами і витратами за формулами додатку В (табл. 2.8).

Отримання Луцькводоканалом протягом останніх двох років чистих збитків та збитків від операційної діяльності призвело до збитковості різних видів капіталу (власного, позикового, оборотного) та активів підприємства, що негативно характеризує стан прибутковості КП. Також збитковими для КП в

останньому році виявилися усі показники рентабельності: продукції, продажу (через валовий збиток), операційної діяльності.

Таблиця 2.8 – Аналіз показників рентабельності КП «Луцькводоканал» у 2019 – 2023 роках, %

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	абс. відх. 2023-2019 рр.
<i>За ресурсами</i>						
Рентабельність (збитковість) власного капіталу	0,01	2,80	0,38	-3,98	-2,75	-2,76
Рентабельність (збитковість) позикового капіталу	0,05	11,53	1,40	-13,41	-6,31	-6,36
Економічна рентабельність (збитковість) активів	0,16	2,86	0,81	-2,71	-1,01	-1,17
Чиста рентабельність (збитковість) активів	0,01	2,25	0,30	-3,07	-1,91	-1,92
Рентабельність (збитковість) оборотного капіталу	0,07	12,13	1,34	-13,49	-6,53	-6,60
<i>За витратами</i>						
Рентабельність (збитковість) продукції	8,0	16,9	9,03	7,49	-6,38	-14,38
Валова рентабельність (збитковість) продажу	7,41	14,45	8,28	6,97	-6,81	-14,22
Операційна рентабельність (збитковість) продажу	-0,92	4,72	0,89	-3,95	-0,57	0,35
Чиста рентабельність (збитковість) продажу	0,02	3,65	0,45	-4,57	-3,35	-3,37
Рентабельність (збитковість) операційної діяльності	-0,86	4,79	0,85	-3,60	-0,46	0,41

Така ситуація була викликана суттєвим зростанням собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг) через зростання вартості енергоносіїв, комплектуючих та матеріалів. Позитивним моментом можна вважати помірне зниження рівня збитковості підприємства в останньому році. Тому з метою підвищення своєї прибутковості КП «Луцькводоканал» необхідно відшукувати резерви економії витрат та збільшення обсягу наданих послуг, щоб збільшити доходи.

Наскільки ефективно комунальне підприємство використовує свої ресурси для досягнення поставлених цілей і як активно працює вказують показники

ділової активності, розрахунок яких наведено у таблиці 2.9. Методика розрахунку цих показників наведена у додатку Г.

Таблиця 2.9 – Показники ділової активності КП «Луцькводоканал» у 2019 – 2023 роках

Найменування показників	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 від 2019
1. Коефіцієнт обіговості оборотних засобів	4,0	3,3	2,9	2,9	1,9	-2,1
2. Тривалість одного обороту оборотних засобів	89	108	122	122	185	96
3. Коефіцієнт обіговості запасів	59,4	58,0	36,7	25,5	22,1	-37,3
4. Тривалість одного обороту запасів	6	6	10	14	16	10
5. Коефіцієнт обіговості дебіторської заборгованості	6,4	5,0	4,5	4,6	4,4	-2,0
6. Тривалість одного обороту дебіторської заборгованості	57	72	81	78	81	24
7. Коефіцієнт обіговості кредиторської заборгованості	10,4	12,5	29,7	58,6	34,4	24,0
8. Тривалість одного обороту кредиторської заборгованості	35	29	12	6	10	-25
9. Тривалість фінансово-експлуатаційного циклу	28	50	79	86	87	59
10. Коефіцієнт завантаження	0,25	0,30	0,34	0,34	0,51	0,26

Коефіцієнт обіговості оборотних засобів показує, наскільки швидко підприємство перетворює свої оборотні активи на дохід. Звичайно, чим вищий цей показник, тим ефективніше підприємство використовує свої ресурси. На Луцькводоканалі відбувалося зменшення коефіцієнта обіговості і відповідно уповільнення швидкості обігу оборотних коштів (у 2023 році на 96 днів порівняно з 2019 р. і на 63 дні порівняно з 2021-2022 роками), що вважатимемо негативною тенденцією. Так само відбулося уповільнення обороту запасів. Щодо швидкості проведення розрахунків підприємства з дебіторами та кредиторами, то тривалість їх обороту теж зростає в останньому році, що в підсумку призвело до несуттєвого збільшення тривалості фінансово-експлуатаційного циклу. При цьому КП «Луцькводоканал» частіше розраховувався зі своїми постачальниками, ніж

отримував платежі за комунальні послуги від споживачів, на що вказує перевищення показників обіговості дебіторської заборгованості над кредиторською.

Таким чином, ми дослідили основні групи показників фінансового стану комунального підприємства і з'ясували, що КП «Луцькводоканал», не зважаючи на збитковість своєї діяльності останніми роками, має нормальну фінансову стійкість і достатній рівень платоспроможності, проте погіршення ділової активності. В наступному підрозділі роботи доведемо справедливості висунутих гіпотез дослідження щодо взаємозв'язків показників фінансового стану та впливу на них факторів мікро- та макросередовища.

2.4 Перевірка достовірності гіпотез дослідження

Наша перша гіпотеза стверджувала, що зростання тарифів на електроенергію для підприємств негативно впливає на рівень рентабельності комунального підприємства і навпаки. З метою доведення чи спростування цієї гіпотези проаналізуємо спочатку динаміку тарифів на передачу і розподіл електроенергії для підприємств. Для цього використаємо статистику основних гравців на ринку електроенергії – ПрАТ «НЕК Укренерго», яке здійснює передачу електроенергії та ПрАТ «Волиньобленерго», яке здійснює розподіл електроенергії для побутових споживачів у Волинській області. При цьому будемо виходити з того, що КП «Луцькводоканал» належить до споживачів електроенергії 2 класу напруги (див. табл. 2.10).

Таблиця 2.10 – Динаміка тарифів на електроенергію для побутових споживачів*

Показники	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023
Тариф на передачу електроенергії, грн за 1 Мвт год (без ПДВ)	347,43	155,40	293,93	345,64	380,28
Тариф на розподіл електроенергії для 2 класу напруги, грн за 1 Мвт год (без ПДВ)	667,97	763,08	1020,03	1102,19	1179,36

* Складено автором на основі джерела [21]

Порівняємо динаміку цих тарифів зі зміною валової рентабельності (збитковості) продажу та рентабельності (збитковості) продукції (робіт, послуг), розраховані у табл. 2.8. Результати доведення гіпотези 1 покажемо на рис. 2.2.

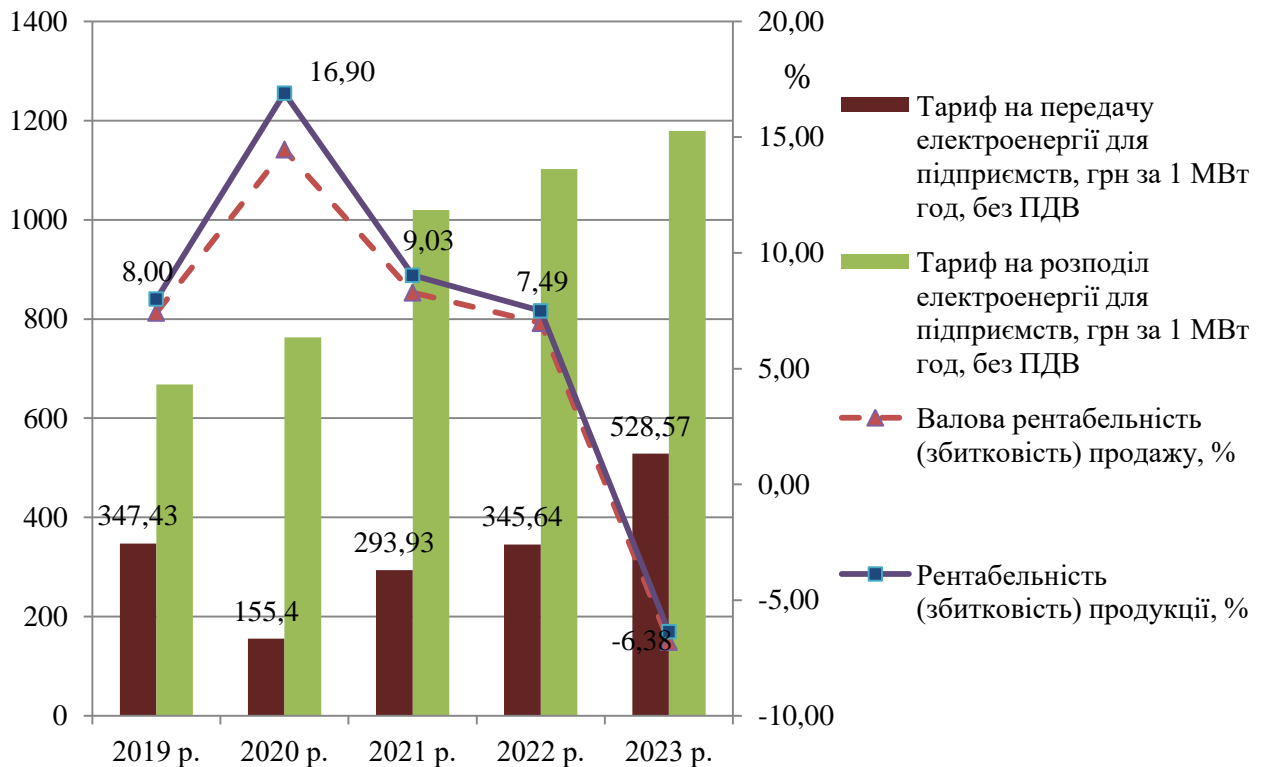

Рисунок 2.2 – Вплив тарифів на електроенергію для підприємств на його рентабельність

Отже, як впливає з розрахунків і відображено на рис. 2.2, при зростанні тарифів на електроенергію для підприємств (з 2021 по 2023 рік), валова рентабельність продажу та рентабельність продукції зменшувалась, і навпаки, коли тариф на передачу електроенергії для підприємств знизився у 2020 році, було зафіксоване зростання показників рентабельності комунального підприємства, тобто справедливості гіпотези вважатимемо доведеною.

Для доведення другої гіпотези, яка передбачає, що зростання боргових зобов'язань по кредитах перед банками призводить до погіршення фінансової стійкості підприємства і навпаки, проаналізуємо динаміку суми залишків коштів за статтями балансу «Довгострокові кредити банків» та «Короткострокові кредити

банків» (табл. 2.11) і порівняємо її з динамікою коефіцієнту фінансової стійкості підприємства, який ми розрахували в таблиці 2.6. Для наочності результати доведення гіпотези 2 зобразимо на рис. 2.3.

Таблиця 2.11 – Динаміка заборгованості КП «Луцькводоканал» по банківських кредитах, тис. грн

Показники	2019	2020	2021	2022	2023
Довгострокові кредити банків	0	0	0	0	71753
Короткострокові кредити банків	1499	3345	2637	4803	1528
Сума боргових зобов'язань перед банками	1499	3345	2637	4803	73281

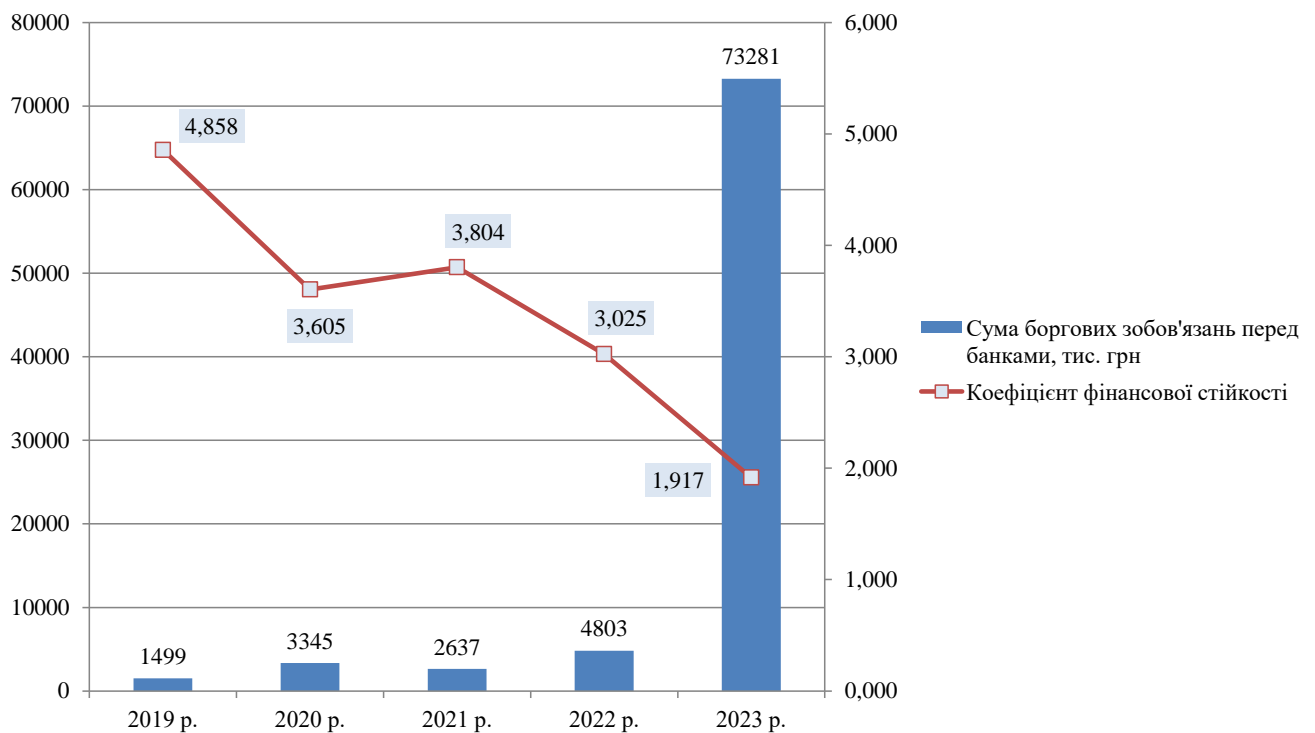

Рисунок 2.3 – Вплив заборгованості підприємства по банківських кредитах на його фінансову стійкість

Як видно з рис. 2.3, при зростанні суми залишків по банківських кредитах на балансі підприємства протягом 2019-2020 рр. та з 2021 по 2023 р, його фінансова стійкість знижувалась. У період 2020-2021 рр., загальна сума заборгованості КП «Луцькводоканал» по кредитах зменшилась з 3345 до 2637 тис. грн, що потягнуло за собою зростання коефіцієнта фінансової звітності з 3,605 до 3,804. Отже справедливність гіпотези 3 вважаємо доведеною.

І з метою доведення чи спростування гіпотези 3, яка стверджує, що між здатністю підприємства погашати свої поточні зобов'язання за рахунок наявних поточних активів та оборотністю цих активів існує обернена залежність, проаналізуємо та порівняємо між собою динаміку коефіцієнта поточної ліквідності (покриття) (див. табл. 2.5) та коефіцієнта оборотності оборотних засобів (див. табл. 2.9). Результати порівняльного аналізу наведемо на рис. 2.4.

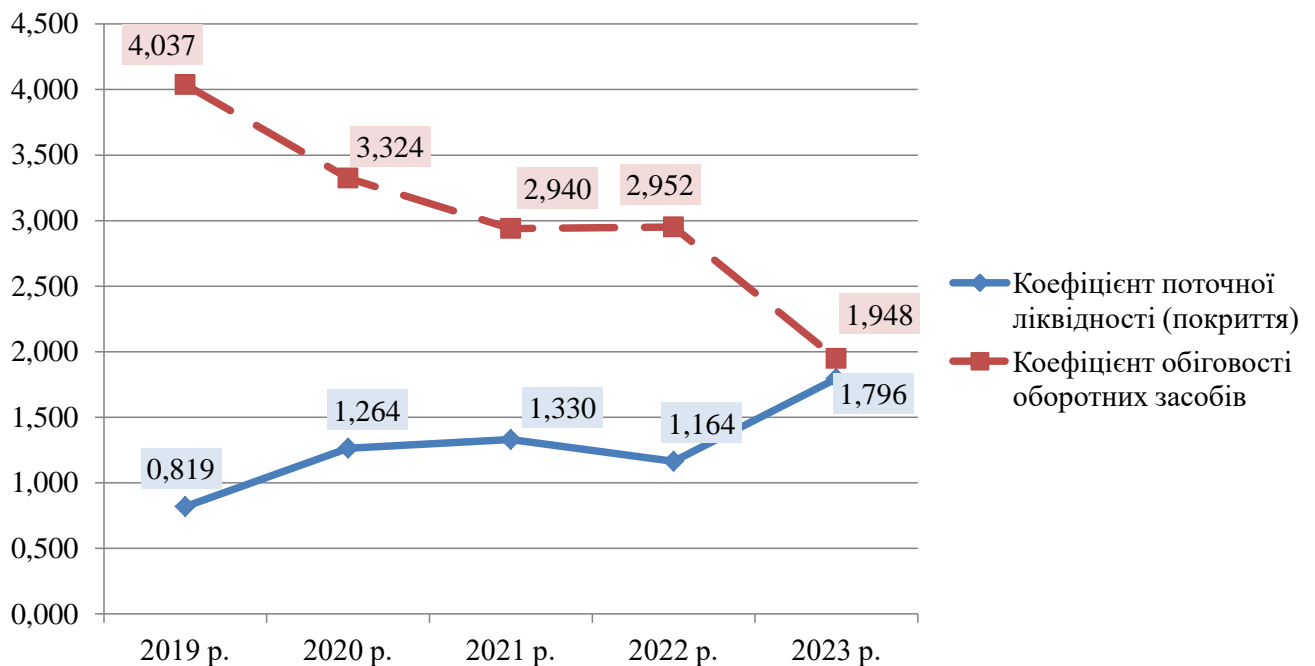

Рисунок 2.4 – Обернена залежність між коефіцієнтами покриття та оборотності оборотних засобів

Отже, як демонструють розрахунки та дані рисунку 2.4, якщо зростає коефіцієнт поточної ліквідності (покриття), то відбувається зниження коефіцієнта оборотності оборотних засобів, тобто між цими двома показниками фінансового стану існує обернена залежність. Гіпотеза 3 доведена.

Таким чином, в даному розділі кваліфікаційної роботи ми дослідили, що протягом досліджуваного періоду КП «Луцькводоканал» мав стійкий фінансовий стан, проте враховуючи збитковість підприємства останніми роками та фінансування у тому числі за рахунок банківських кредитів, його фінансова стійкість та ділова активність мали негативну тенденцію до погіршення. Тому в

наступному розділі роботи розглянемо можливі шляхи покращення фінансового стану досліджуваного підприємства та підвищення прибутковості КП з метою недопущення його банкрутства.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ

КП «ЛУЦЬКВОДОКАНАЛ» В УМОВАХ КРИЗОВОЇ ЕКОНОМІКИ

3.1 Вивчення зарубіжного досвіду підвищення прибутковості та ефективності діяльності водоканалів

З метою пошуку резервів підвищення прибутковості та зміцнення фінансового стану вітчизняних комунальних підприємств, зокрема водоканалів, на нашу думку, корисним буде вивчення зарубіжного досвіду з цієї проблематики.

Зміцнення фінансового стану комунальних підприємств, зокрема у сфері водопостачання та водовідведення є актуальною проблемою для багатьох країн світу. Зарубіжний досвід у цій галузі є досить різноманітним і залежить від багатьох факторів, таких як: історичні особливості розвитку водопостачання, рівень економічного розвитку країни, кліматичні умови, регуляторна політика тощо.

Аналіз зарубіжного досвіду підвищення прибутковості комунальних підприємств, зокрема у сфері водопостачання та водовідведення [24, 25 та ін.], демонструє низку ефективних заходів, які можна розділити на кілька ключових напрямків:

1. *Використання сучасних технологій моніторингу та енергоефективних технологій.* У багатьох країнах, таких як Німеччина чи Нідерланди, впроваджуються системи автоматизованого контролю за станом водопровідних мереж, що дозволяє оперативно виявляти витіки води й мінімізувати втрати. Наприклад, у Данії широко використовуються енергоощадні насоси та технології рециркуляції води, що суттєво знижує витрати на електроенергію.

2. *Диверсифікація доходів (продаж побічних продуктів та екосервіси).* Водоканали в Швейцарії й Швеції отримують додатковий дохід від продажу побічних продуктів водоочищення, таких як осад для виробництва біогазу або добрив. У США деякі водоканали пропонують екологічні послуги, такі як

очищення стічних вод для повторного використання у промисловості чи сільському господарстві.

3. *Оптимізація тарифної політики (диференційовані та прозорі тарифи)*. У країнах Європейського Союзу часто застосовуються гнучкі тарифні системи, що передбачають зниження плати для малозабезпечених верств населення та підвищені тарифи для великих споживачів. Для прикладу, у Великій Британії тарифи затверджуються на основі відкритих обговорень із громадськістю, що підвищує довіру до підприємств і сприяє зменшенню неплатежів.

Цікавим, на нашу думку, є принцип «забруднювач платить», за яким вартість послуг водопостачання та водовідведення розраховується з урахуванням обсягів споживання та ступеня забруднення скидних вод. В деяких Західних країнах застосовується диференційований підхід до встановлення тарифів для різних категорій споживачів (домогосподарства, промисловість).

4. *Залучення приватного капіталу та державно-приватне партнерство (моделі концесій та інвестування в інфраструктуру)*. Так, у Франції водоканали часто передаються в управління приватним компаніям за концесійними угодами, що дозволяє залучити інвестиції в модернізацію інфраструктури. У Канаді та Австралії реалізуються проекти державно-приватного партнерства, що забезпечують стабільне фінансування модернізації водопостачальних систем. Багато водоканалів випускають муніципальні облігації для фінансування інвестиційних проектів. Також залучаються кошти міжнародних банків розвитку (Світового банку, ЄБРР) для фінансування великих інвестиційних проектів.

5. *Зменшення втрат і оптимізація операційних витрат*. В багатьох країнах роблять акцент на зменшенні втрат води, зокрема у Сінгапурі рівень втрат води становить менше 5% завдяки інтенсивному моніторингу мереж і регулярній профілактиці. В Італії деякі функції, наприклад, обслуговування насосних станцій або ведення бухгалтерії, передаються на аутсорсинг для зниження витрат.

6. *Цифровізація та інновації в обслуговуванні клієнтів (онлайн-платежі та цифрові сервіси, інформування населення)*. Так, у США та Японії споживачі можуть легко контролювати свої рахунки через онлайн-додатки, що зменшує

кількість заборгованостей. У Німеччині проводяться регулярні кампанії для підвищення обізнаності громадян про раціональне використання води.

7. *Інтеграція з іншими інфраструктурними системами (енергетичні проекти, сталий розвиток).* У Швеції й Австрії водоканали інтегрують свої системи з місцевими енергомережами, використовуючи гідротурбіни для генерації електроенергії. Багато країн впроваджують програми «зеленого» будівництва для захисту джерел водопостачання та зменшення екологічного впливу.

Для українських комунальних підприємств може бути цікавим досвід Польщі, яка має досить успішний досвід реформування сектору водопостачання та водовідведення. Багато польських водоканалів змогли не тільки стабілізувати своє фінансове становище, але й досягти значної прибутковості. Ключовими факторами їх успіху стали:

1. Регуляторна база:

- стійкі тарифи: встановлення тарифів, які дозволяють покривати операційні витрати та забезпечувати інвестиції в розвиток;
- регулярна індексація тарифів: тарифи регулярно індексуються з урахуванням інфляції та зростання витрат;
- прозорість тарифоутворення: громадські слухання та обґрунтування тарифів підвищують довіру споживачів.

2. Приватизація та концесії:

- залучення приватного капіталу: передача частини або повного управління водоканалами приватним компаніям дозволила залучити значні інвестиції в модернізацію інфраструктури;
- конкурентне середовище: конкуренція між державними та приватними компаніями стимулювала підвищення ефективності.

3. Інвестиції в енергоефективність:

- модернізація обладнання: заміна застарілого обладнання на енергоефективне;

- оптимізація технологічних процесів: пошук способів зниження енергоємності виробництва;

- використання альтернативних джерел енергії: впровадження сонячних батарей, теплових насосів тощо.

4. Зменшення втрат води:

- модернізація мереж: систематична заміна застарілих мереж, виявлення та ліквідація витоків;

- впровадження систем автоматизованого контролю: використання сучасних технологій для моніторингу та управління мережами;

5. Розширення спектру послуг:

- послуги з підвищеною доданою вартістю: надання додаткових послуг, таких як очищення стічних вод, виробництво біогазу, аналіз якості води;

- співпраця з іншими суб'єктами господарювання: створення спільних підприємств, обмін досвідом.

6. Інноваційні технології

- цифровізація: впровадження цифрових технологій для оптимізації процесів, підвищення прозорості та взаємодії з клієнтами;

- смарт-мережі: будівництво інтелектуальних мереж, які дозволяють ефективніше управляти водопостачанням і водовідведенням.

Отже, на нашу думку, для України важливою є чітка політична воля для проведення реформ у секторі водопостачання, що дасть можливість забезпечити стабільне фінансування для інвестицій в інфраструктуру. Необхідною є вимога забезпечення прозорості та підзвітності в діяльності водоканалів. Слід також активно залучати приватний капітал для модернізації та розвитку сектору, здійснювати інвестиції в навчання та перепідготовку персоналу.

Таким чином, зарубіжний досвід, зокрема і польський, свідчить, що успішне реформування сектору водопостачання можливе за умови комплексного підходу, який включає в себе не тільки фінансові, але й технологічні, інституційні та регуляторні аспекти.

3.2 Прогнозування банкрутства та шляхи зміцнення фінансового стану КП «Луцькводоканал»

На підставі проведеної діагностики фінансового стану КП «Луцькводоканал» вважаємо за доцільне здійснити прогнозування ймовірності настання банкрутства досліджуваного комунального підприємства, щоб «виявити тенденції незадовільної структури балансу у прибутково працюючого суб'єкта підприємницької діяльності, і вжиття випереджувальних заходів, спрямованих на запобігання банкрутству...» [26]. З цією метою скористаємося методиками прогнозування банкрутства підприємств висвітленими у джерелах [3, с. 112; 5, с. 221; 6, с. 203; 14, с. 233; 26].

Для зручності проведення розрахунків оберемо такі моделі прогнозування банкрутства, які розроблені як зарубіжними так і вітчизняними науковцями: Універсальна дискримінантна модель (Терещенко А.А.), модель Бівера, модель В.П. Мартиненко.

На думку Я.Б Дропа, «умовам діяльності українських підприємств більше відповідає Універсальна дискримінантна модель» [3, с. 115]. Як зазначено у навчальному посібнику І.В. Олександренко та С.О Пиріг, «прогнозування банкрутства за допомогою універсальної дискримінантної функції ... розраховується на основі інтегрального показника рівня загрози банкрутства:

$$Z=1,5X_1+0,08X_2+10X_3+5X_4+0,3 X_5+0,1X_6, \quad (3.1)$$

де X_1 – відношення Cash-flow до суми зобов'язань підприємства;

X_2 – відношення валюти балансу до суми зобов'язань підприємства;

X_3 – відношення чистого прибутку до валюти балансу;

X_4 – відношення чистого прибутку до виручки від реалізації товарів, робіт, послуг;

X_5 – відношення вартості виробничих запасів до виручки від реалізації товарів, робіт, послуг;

X_6 – відношення виручки від реалізації товарів, робіт, послуг до валюти балансу» [14, с. 252].

Згідно з цією моделлю, якщо $Z > 2$, то підприємство вважається фінансово стійким і йому не загрожує банкрутство; $1 < Z < 2$ – фінансова рівновага (стійкість) порушена, але за умови переходу на антикризове управління банкрутство йому не загрожує; $0 < Z < 1$ – підприємству загрожує банкрутство, якщо воно не здійснить санаційних заходів; $Z < 0$ – підприємство є напівбанкрутом» [3, с. 116; 14, с. 254].

Результати розрахунків за даною моделлю відобразимо у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Прогнозування ймовірності банкрутства за моделлю універсальної дискримінантної функції

	Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
X ₁	Cash-flow / зобов'язання	0,0005	0,0002	0,0004	0,0491	0,2779
X ₂	Валюта балансу / зобов'язання	5,8584	4,6052	4,8040	4,0250	2,9165
X ₃	Чистий прибуток / валюта балансу	0,0001	0,0212	0,0028	-0,0298	-0,0165
X ₄	Чистий прибуток / виручка від реалізації	0,0002	0,0365	0,0045	-0,0457	-0,0335
X ₅	Виробничі запаси / виручка від реалізації	0,0149	0,0174	0,0336	0,0416	0,0555
X ₆	Виручка від реалізації / валюта балансу	0,4881	0,5808	0,6085	0,6531	0,4921
Z	Результат розрахунку Z-показника	0,5244	0,8265	0,5062	-0,0534	0,3834
	ВИСНОВОК	0<Z<1 підприємству загрожує банкрутство, якщо воно не здійснить санаційних заходів	0<Z<1 підприємству загрожує банкрутство, якщо воно не здійснить санаційних заходів	0<Z<1 підприємству загрожує банкрутство, якщо воно не здійснить санаційних заходів	Z<0 підприємство є напівбанкрутом	0<Z<1 підприємству загрожує банкрутство, якщо воно не здійснить санаційних заходів

Таким чином, згідно з оцінкою ймовірності настання банкрутства за моделлю універсальної дискримінантної функції, КП «Луцькводоканалу» загрожує банкрутство, якщо воно не здійснить санаційних заходів. Така ситуація на підприємстві була поглиблена у зв'язку з отриманням чистих збитків під час роботи в умовах воєнного стану.

Для підтвердження чи спростування наших прогнозів проведемо оцінку ймовірності настання банкрутства Луцькводоканалу за методикою зарубіжного автора Бівера. Діагностика ймовірності настання банкрутства за моделлю Бівера передбачає аналіз системи показників, які «дозволяють виявити фазу розвитку, на якій перебуває підприємство в сучасних умовах» [14, с. 236]. Згідно методики, наведеної в [14, с. 236] заповнимо таблицю 3.2.

Таблиця 3.2 – Прогноз ймовірності банкрутства КП «Луцькводоканал» за Бівером

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Стадія фінансової стабільності
1. Чистий прибуток, тис. грн	24	7160	1087	-12422	-9488	
2. Амортизація, тис. грн	13356	27352	29637	32692	38661	
3. Довгострокові зобов'язання, тис. грн	0	12927	16921	19285	89895	
4. Короткострокові зобов'язання, тис. грн	50847	60417	64894	84147	107266	
5. Активи, тис. грн	297883	337763	393043	416313	575025	
6. Власний капітал, тис. грн	247036	264419	311228	312881	377864	
7. Позаоборотні активи, тис. грн	256240	261371	306738	318389	382389	
8. Оборотні активи, тис. грн	41643	76392	86305	97924	192636	
9. Поточні зобов'язання, тис. грн	50847	60417	64894	84147	107266	
10. Коефіцієнт Бівера	-0,2622	-0,2753	-0,3490	-0,4362	-0,2442	За 1 рік до банкрутства
11. Рентабельність активів, %	0,0081	2,1198	0,2766	-2,9838	-1,6500	За 1 рік до банкрутства
12. Фінансовий леверидж	0,1707	0,2171	0,2082	0,2484	0,3429	Для стійких підприємств
13. Коефіцієнт покриття активів чистим оборотним капіталом	-0,0309	0,0090	0,0114	-0,0132	-0,0079	За 1 рік до банкрутства
14. Коефіцієнт покриття	0,8190	1,2644	1,3299	1,1637	1,7959	За 5 років до банкрутства

Отже, використання даної моделі може вказувати на проблемні місця у фінансовому стані підприємства, на які потрібно звертати особливу увагу, щоб запобігти банкрутству в майбутньому. За даними табл. 3.2, КП «Луцькводоканал» наблизиться до банкрутства, якщо і далі буде отримувати чисті збитки, мати збитковість своїх активів та нестачу власних оборотних коштів.

Проведемо оцінку ймовірності банкрутства водоканалу за методикою В.П. Мартиненко, яка висвітлена І.В. Олександренко та С.О. Пиріг у [14, с. 263]. Результати оцінки зведемо у таблицю 3.3.

За моделлю В.П. Мартиненко визначається «рівень життєздатності підприємства (Кр.ж.), який служить індикатором встановлення ймовірності банкрутства підприємства і розраховується через наступні показники:

$$\text{Кр.ж.} = 1,0\text{Кп.л.} + 2,5\text{Ка.л.} + 2,86\text{Км.в.к.} + 2,0\text{Км.в.пр.} + 3,33\text{Кр.пр.}, \quad (3.2)$$

де Кп.л. – коефіцієнт поточної ліквідності;

Ка.л. – коефіцієнт абсолютної ліквідності;

Км.в.к. – коефіцієнт маневреності власного капіталу;

Км.в.пр. – коефіцієнт майна виробничого значення;

Кр.пр. – коефіцієнт рентабельності реалізації продукції» [14, с. 261].

«За результатами розрахунку рівня життєздатності підприємства необхідно приймати рішення наступного змісту:

- 1) $\text{Кр.ж.} \geq 5,01$ – рівень життєздатності промислового підприємства високий;
- 2) $4,16 \leq \text{Кр.ж.} \leq 5,0$ – середній рівень життєздатності;
- 3) $2,26 \leq \text{Кр.ж.} \leq 4,15$ – низький рівень життєздатності;
- 4) $\text{Кр.ж.} \leq 2,25$ – дуже низький рівень життєздатності підприємства» [14, с. 264].

Таблиця 3.3 – Прогноз ймовірності банкрутства КП «Луцькводоканал» за моделлю В.П. Мартиненко

	Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
1	2	3	4	5	6	7
Кп.л	Коефіцієнт поточної ліквідності	0,819	1,264	1,33	1,164	1,796
Ка.л	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,001	0,001	0,002	0,062	0,596
Км.в.к.	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,037	0,012	0,014	-0,018	-0,012

Продовження таблиці 3.3

1	2	3	4	5	6	7
Км.в.пр.	Коефіцієнт майна виробничого значення	0,8675	0,7839	0,8009	0,7919	0,6923
Кр. пр.	Коефіцієнт рентабельності реалізації продукції	0,0741	0,1445	0,0828	0,0697	-0,0681
Кр.ж.	Рівень життєздатності підприємства за моделлю В.П. Мартиненко	2,70	3,35	3,25	3,08	4,41
	Рівень життєздатності підприємства	Низький рівень	Низький рівень	Низький рівень	Низький рівень	Дуже низький рівень

Отже, прогноз ймовірності настання банкрутства КП «Луцькводоканал» за моделлю В.П. Мартиненко теж показав, що у комунального підприємства є проблеми і для нього характерний низький рівень життєздатності, який в останньому році змінився на дуже низький рівень, що є загрозовою ситуацією.

Таким чином, узагальнюючи проведенні результати прогнозування ймовірності настання банкрутства за трьома різними моделями, можна зробити висновок, що Луцьке комунальне підприємство «Луцькводоканал» має низький рівень життєздатності і якщо воно не буде здійснювати санаційні заходи, йому може загрозувати банкрутство.

Тому розглянемо можливі шляхи покращення фінансового стану КП «Луцькводоканал».

На нашу думку, основними шляхами підвищення прибутковості Луцького водоканалу мають бути заходи, спрямовані, в першу чергу, на оптимізацію витрат і збільшення доходів.

Оптимізацію витрат на комунальному підприємстві можна досягнути за рахунок:

- енергоефективності: впровадження енергозберігаючих технологій (наприклад, сучасних насосів, системи автоматизації) дозволить знизити витрати на електроенергію;

- оптимізації штату: проведення аудиту штатного розпису, пошук можливостей автоматизації процесів, делегування частини функцій може знизити витрати на оплату праці;

- контрактної системи: перехід на контрактну систему обслуговування обладнання може знизити витрати на ремонт і технічне обслуговування;

- переговори з постачальниками: перегляд умов договорів з постачальниками хімікатів, матеріалів та послуг може дозволити отримати знижки.

Збільшення доходів підприємство може досягти через:

- перегляд тарифів: проведення обґрунтованого перегляду тарифів з урахуванням інфляції та збільшення витрат. Оскільки, це складне і не популярне рішення, важливо забезпечити прозорість процесу та залучити до обговорення споживачів;

- розширення спектра послуг: надання додаткових послуг, таких як очищення стічних вод для промислових підприємств, може збільшити доходи;

- боротьба з неплатниками: активізація роботи з боржниками, впровадження сучасних систем обліку та контролю споживання;

- залучення інвестицій: пошук інвесторів для модернізації інфраструктури та впровадження нових технологій.

Крім того, підвищенню ефективності діяльності підприємства буде сприяти впровадження сучасних систем управління, зокрема, використання програмного забезпечення для управління підприємством, обліку та аналізу даних дозволить оптимізувати процеси. Необхідно також підвищувати кваліфікацію персоналу, навчаючи персонал новим методам роботи.

Не менш важливими є тісна співпраця з місцевою владою, активна участь у розробці та реалізації місцевих програм розвитку інфраструктури, залучення приватного капіталу та державно-приватне партнерство. Залучення державних дотацій на компенсацію збитків та фінансування інвестиційних проектів, отримання кредитів на пільгових умовах для модернізації інфраструктури та

податкові пільги, які можуть надаватися комунальним підприємствам, значно покращать ситуацію з фінансуванням на підприємстві.

Вийти з фінансової кризи допоможе також впровадження нових технологій, зокрема використання сучасних технологій для підвищення ефективності виробництва та зменшення витрат (наприклад, датчики контролю якості води, системи дистанційного моніторингу тощо); співпраця з науковими установами тощо.

ВИСНОВКИ

В результаті виконання даної кваліфікаційної роботи магістра було вирішено усі поставлені завдання та сформовано наступні основні висновки роботи:

1. За результатами теоретичного дослідження уточнено понятійний апарат щодо дефініції «фінансовий стан підприємства», під яким автор розуміє комплексну, динамічну систему життєздатності підприємства, яка характеризує його фінансову і господарську діяльність за допомогою системи показників, що відображають рівень забезпеченості, оптимальності співвідношення, ефективності розміщення та використання фінансових ресурсів на підприємстві, його здатність фінансувати поточну діяльність та забезпечувати потенціал для розвитку. Таке визначення, на нашу думку, повніше розкриває економічну сутність категорії та орієнтує керівництво підприємства на пошук правильної стратегії і тактики розвитку.

2. В роботі визначено та систематизовано основні детермінанти, що впливають на фінансовий стан підприємств. Встановлено, що на розвиток кожного суб'єкта господарювання накладає відбиток стан, в якому перебуває політична та економічна ситуація в країні, певній галузі, зміни в державній регуляторній та податковій політиці, особливості ведення бізнесу в конкретних сферах діяльності тощо.

3. Проаналізовано стан діяльності комунальних підприємств, що займаються каналізацією, відведенням й очищенням стічних вод. За результатами аналізу встановлено, що підприємства даного виду діяльності мають проблеми з фінансуванням, платоспроможністю та забезпеченням прибутковості.

4. Охарактеризовано діяльність КП «Луцькводоканал», яке є підприємством критичної інфраструктури міста та надає споживачам послуги з централізованого водопостачання та централізованого водовідведення, очищення стічних вод. За результатами аналізу встановлено, що в наш час комунальному підприємству доводиться працювати в складних умовах, коли зростання витрат призводить до збитковості його діяльності, при цьому більшість показників Луцького

водоканалу свідчать про розвиток і розширення діяльності комунального підприємства. На кінець 2023 року для підприємства була характерна нормальна фінансова стійкість, проте спостерігається уповільнення його ділової активності.

5. В роботі запропоновано та доведено справедливість трьох гіпотез щодо наявності взаємозв'язку між показниками фінансового стану та впливу на них факторів мікро- та макросередовища. Зокрема, гіпотеза № 1 стверджує, що зростання тарифів на електроенергію для підприємств негативно впливає на рівень рентабельності комунального підприємства і навпаки; гіпотеза № 2 стверджує, що зростання боргових зобов'язань по кредитах перед банками призводить до погіршення фінансової стійкості підприємства і навпаки; гіпотеза № 3 стверджує, що між здатністю підприємства погашати свої поточні зобов'язання за рахунок наявних поточних активів та оборотністю цих активів існує обернена залежність. Справедливість усіх трьох гіпотез доведено.

6. У третьому розділі роботи проаналізовано зарубіжний досвід, зокрема і польський, підвищення прибутковості та ефективності діяльності водоканалів, який свідчить, що успішне реформування сектору водопостачання можливе за умови комплексного підходу, який включає в себе не тільки фінансові, але й технологічні, інституційні та регуляторні аспекти.

7. В проєктній частині роботи здійснено прогнозування ймовірності настання банкрутства комунального підприємства з використанням трьох моделей, зокрема Універсальної дискримінантної моделі (Терещенко А.А.), моделі Бівера та моделі В.П. Мартиненко. Встановлено, що Луцьке комунальне підприємство «Луцькводоканал» має низький рівень життєздатності і якщо воно не буде здійснювати санаційні заходи, йому може загрожувати банкрутство.

8. Визначено шляхи підвищення прибутковості та зміцнення фінансового стану КП «Луцькводоканал». Зазначено, що основний акцент підприємство має робити на оптимізацію витрат та збільшення доходів, впровадження сучасних систем управління, тісну співпрацю з місцевою владою, активну участь у розробці та реалізації місцевих програм розвитку інфраструктури, залучення приватного капіталу та державно-приватне партнерство.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бедринець М.Д., Довгань Л.П. Фінанси підприємств : навч. посіб. К. : «Центр учбової літератури», 2018. 292 с.
2. Вахович І.М. Фінансовий менеджмент: магістерський курс: навч. посіб. Вид. третє, змін. і доповн. Луцьк: Надстир'я, 2023. 640 с.
3. Дропа Я.Б. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Електрон. вид. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. 238 с.
4. Косарева І.П., Хохлов М.П., Бірюкова В.В. Дослідження теоретичних основ фінансового стану підприємства. *Економіка та управління підприємствами*. 2018. Вип. 19. С. 101-106. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/19_2018_ukr/20.pdf (дата звернення: 05.09.2024).
5. Лучко М.Р., Жукевич С.М., Фаріон А.І. Фінансовий аналіз [Текст] : навч. посіб. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 302 с.
6. Магопець О.А., Шалімова Н.С., Черновол О.М. Фінансовий аналіз: вид. 2-ге виправл. і доповн. Кропивницький: ЦНТУ. 2022 р. 230 с.
7. Фінанси підприємств : підручник / Поддєрьогін А.М., Білик М.Д., Буряк Л.Д. та ін.; кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. 7-ме вид., без змін. К.: КНЕУ, 2008. 552 с.
8. Приймак С.В. Фінансовий аналіз. Практикум : [навчальний посібник]. Львів, 2021. 264 с.
9. Чепка В.В., Свідерська І.М., Гавриленко Ю.О. Фінансовий стан підприємства: теоретичні основи. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 19-20. С. 96–102. DOI: [10.32702/2306-6814.2020.19-20.96](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.19-20.96)
10. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації : Наказ Міністерства фінансів України. Фонд державного майна України №49/121 від 26.01.2001 р. зі змінами від 04.01.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-01> (дата звернення: 15.09.2024).

11. Про затвердження Методики проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій : Наказ Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств, організацій № 81 від 27.06.1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-97> (дата звернення: 15.09.2024).

12. Про затвердження Методики аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки : Наказ Міністерства фінансів України № 170 від 14.02.2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0332-06> (дата звернення: 15.09.2024).

13. Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств / Центральна спілка споживчих товариств України. Документ від 28.07.2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0006626-06#Text> (дата звернення: 15.09.2024).

14. Олександренко І. В., Пиріг С. О. Автоматизація фінансової діагностики: теорія і практика : навч. посіб. Львів : Ліга-Прес, 2015. 296 с.

15. Проскуріна Н., Гнідкова А. Аналіз фінансового стану та фінансових результатів як інструмент оцінки ефективності діяльності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-74> (дата звернення: 25.09.2024).

16. Гайбура Ю.А. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Кам'янець-Подільський : ПДАТУ, 2021. 176 с.

17. Дмитренко Д. Концептуальний підхід до формування ефективної системи фінансової діагностики діяльності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 52. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-44>

18. Бегун С. Особливості аналізу фінансового стану підприємства в умовах воєнного стану. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2022. Вип. 4. № 32. С. 36-42. DOI: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2022-04-36-42>

19. Тютюнник Ю.М., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник С.В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Полтава: Видавництво ПП «Астрая», 2020. 434 с.

20. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

21. Тарифи на розподіл електроенергії для непобутових споживачів / Мінфін / URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/tariff/electric/prom/distr/2019-01-01/> (дата звернення: 10.10.2024).

22. Статут комунального підприємства «Луцькводоканал» (нова редакція). Луцьк 2023. 13 с. URL: <https://s3.vd.lutsk.ua/wp-vd/2023/12/статут-2023.pdf> (дата звернення: 10.10.2024).

23. Офіційний сайт комунального підприємства КП «Луцькводоканал». URL: <https://vd.lutsk.ua/> (дата звернення: 10.10.2024).

24. Water Utilities in Europe – Market Size, Industry Analysis, Trends and Forecasts (2024-2029). *IBISWorld*. URL: <https://www.ibisworld.com/europe/industry/water-utilities/200055/> (дата звернення: 01.11.2024).

25. The financing of water infrastructure: a review of case studies / WORLD BANK GROUP. URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/259611468175789554/the-financing-of-water-infrastructure-a-review-of-case-studies> (дата звернення: 01.11.2024).

26. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства : Наказ Міністерства економіки України № 14 від 19.01.2006 (редакція № 1361 від 26.10.2010 р.). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06#Text> (дата звернення: 14.11.2024).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Таблиця А.1 – Методика оцінки показників ліквідності*

Показники	Методика дослідження	Економічно доцільне значення показника	Характеристика
1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$K_a = \frac{A1}{П1 + П2}$	0,2-0,35	Показує, яка частина короткострокових позикових зобов'язань підприємства може бути за необхідності погашена негайно.
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	$K_{ш} = \frac{A1 + A2}{П1 + П2}$	0,6-0,8 (залежно від галузі)	Показує платіжні можливості підприємства щодо погашення поточних зобов'язань за умови своєчасного здійснення розрахунків з дебіторами.
3. Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	$K_n = \frac{A1 + A2 + A3}{П1 + П2}$	1,5-2,5	Показує платіжні можливості підприємства щодо погашення поточних зобов'язань за допомогою абсолютно, швидко- та повільно ліквідних активів.
4. Загальний коефіцієнт ліквідності	$K_{заг.} = \frac{A1 + A2 + A3}{П1 + П2 + П3}$	> 1	Дає загальну оцінку ліквідності активів, показуючи, яку частину поточних та довгострокових зобов'язань підприємство спроможне погасити за рахунок поточних активів.
5. Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	$K_{д/к} = \frac{ДЗ}{КЗ}$	1,0	Характеризує здатність підприємства розрахуватися з кредиторами за рахунок дебіторів протягом року.

Примітка: А1 – абсолютноліквідні активи; А2 – швидколіквідні активи; А3 – повільноліквідні активи; П1 – найтерміновіші пасиви; П2 – короткострокові пасиви; П3 – довгострокові пасиви.

* складено автором за [13; 14, с. 86-87].

ДОДАТОК Б

Таблиця Б.1 – Методика оцінки показників фінансової стійкості підприємства*

Показник	Нормативне значення	Розрахунок	Зміст
Коефіцієнт фінансової незалежності	(>0,5)	Відношення власного капіталу до валюти балансу	Показує, частку майна, що фінансується за рахунок власних коштів
Коефіцієнт фінансової залежності	(<0,5)	Відношення позикового капіталу до валюти балансу	Показує яку частку джерел фінансування підприємства складають позикові кошти
Коефіцієнт фінансової стабільності	(>1)	Відношення власного капіталу до позикового капіталу	Показує, скільки гривень власного капіталу припадає на 1 гривню позикового капіталу
Коефіцієнт фінансового ризику	(<1)	Відношення позикового капіталу до власного капіталу	Показує, скільки гривень позикового капіталу припадає на 1 гривню власного капіталу
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	(>0)	Відношення власного оборотного капіталу до власного капіталу	Показує, яку частку власного капіталу підприємства вкладено в оборотні активи, або яка частка власного капіталу знаходиться в обороті
Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу	(>0)	Відношення запасів до власного оборотного капіталу	Показує, яку частку запасів підприємства створено за рахунок власного оборотного капіталу

* складено автором за [14, с. 101-104].

ДОДАТОК В

Таблиця В.1 – Методика розрахунку показників рентабельності підприємства за ресурсами та витратами [14, с. 190, 193]

Показник	Порядок розрахунку	Характеристика
<i>За ресурсами</i>		
Рентабельність власного капіталу	$ЧП/ВК*100\%$	Скільки копійок чистого прибутку (ЧП) забезпечує підприємству 1 грн. власного капіталу (ВК)
Рентабельність позикового капіталу	$ЧП/ПК*100\%$	Скільки копійок чистого прибутку забезпечує підприємству 1 грн. позикового капіталу (ПК)
Економічна рентабельність активів	$(ФРдо оп.+ФВ)/А*100\%$	Скільки копійок прибутку (збитку) до оподаткування (ФРдо оп.) разом зі сплаченими відсотками за користування кредитами (ФВ) припадає на 1 грн. активів підприємства (А)
Чиста рентабельність активів	$ЧП/А*100\%$	Скільки копійок чистого прибутку припадає на 1 грн. вартості майна (активів) підприємства (А)
Рентабельність оборотного капіталу	$ЧП/ОК*100\%$	Скільки копійок чистого прибутку припадає на 1 грн. вартості оборотного капіталу підприємства (ОК)
<i>За витратами</i>		
Рентабельність продукції	$ВП/С_{реал.}*100\%$	Скільки копійок валового прибутку (ВП) отримує підприємство з однієї гривні собівартості реалізованої продукції (С _{реал.})
Валова рентабельність продажу	$ВП/ЧВ_{реал.}*100\%$	Скільки копійок валового прибутку (ВП) отримується з однієї гривні чистої виручки від реалізації продукції (ЧВ _{реал.})
Операційна рентабельність продажу	$ПОД/ЧВ_{реал.}*100\%$	Скільки копійок прибутку від операційної діяльності (ПОД) отримується з однієї гривні чистої виручки від реалізації продукції (ЧВ _{реал.})
Чиста рентабельність продажу	$ЧП/ЧВ_{реал.}*100\%$	Скільки копійок чистого прибутку (ЧП) отримується з однієї гривні чистої виручки від реалізації продукції (ЧВ _{реал.})
Рентабельність операційної діяльності	$ПОД/ВОД*100\%$	Скільки копійок прибутку від операційної діяльності (ПОД) отримується на одну гривню витрат операційної діяльності (ВОД)

ДОДАТОК Г

Таблиця Г.1 – Методика оцінки показників ділової активності підприємства*

Показники	Розрахункова формула	Зміст показника
1. Коефіцієнт обіговості оборотних засобів	$K_{o.o.z.} = \frac{\text{Чиста виручка від реалізації}}{\text{Поточні активи}}$	Показує скільки оборотів здійснюють оборотні активи підприємства у чистій виручці від реалізації продукції.
2. Тривалість одного обороту оборотних засобів	$T_{o.o.z.} = \frac{360}{K_{o.o.z.}}$	Показує скільки днів триває один оборот оборотних активів підприємства.
3. Коефіцієнт обіговості запасів	$K_{o.zap.} = \frac{\text{Собівартість реалізованої продукції}}{\text{Запаси}}$	Показує скільки оборотів здійснюють запаси у собівартості реалізованої продукції.
4. Тривалість одного обороту запасів	$T_{o.zap.} = \frac{360}{K_{o.zap.}}$	Показує скільки днів триває один оборот запасів.
5. Коефіцієнт обіговості дебіторської заборгованості	$K_{o.d.z.} = \frac{\text{Чиста виручка від реалізації}}{\text{Клієнтська дебіторська заборгованість}}$	Показує скільки оборотів здійснює клієнтська дебіторська заборгованість у чистій виручці від реалізації продукції.
6. Тривалість одного обороту дебіторської заборгованості	$T_{o.d.z.} = \frac{360}{K_{o.d.z.}}$	Показує скільки днів триває один оборот дебіторської заборгованості.
7. Коефіцієнт обіговості кредиторської заборгованості	$K_{o.k.z.} = \frac{\text{Собівартість реалізованої продукції}}{\text{Клієнтська кредиторська заборгованість}}$	Показує скільки оборотів здійснює клієнтська кредиторська заборгованість у собівартості реалізованої продукції.
8. Тривалість одного обороту кредиторської заборгованості	$T_{o.kr.z.} = \frac{360}{K_{o.kr.z.}}$	Показує скільки днів триває один оборот кредиторської заборгованості.
9. Тривалість фінансово-експлуатаційного циклу	$ФЕЦ = T_{o.zap.} + T_{o.d.z.} - T_{o.kr.z.}$	Показує скільки днів триває один фінансово-операційний цикл підприємства.
10. Коефіцієнт завантаження	$Kз = \frac{1}{K_{o.o.z.}}$	Показує, скільки гривень вартості оборотних активів витрачається для отримання однієї гривні чистої виручки від реалізації.

*Балансові значення поточних активів, запасів, клієнтської дебіторської та кредиторської (тобто, виключно за товари, роботи і послуги) заборгованості в розрахунках повинні фігурувати як середні (сума станом на початок року і на кінець року, поділена на два).

Складено автором за джерелами [14, с. 70; 19, с. 315].

ДОДАТОК Д

**Фінансова звітність КП «Луцькводоканал»
за 2019-2023 роки**